

SNF-RAPPORT NR. 07/05

**Sjødyr på beite eller eksklusiv fangst?
Regulering og modeller for havbeite i den norske kystsonen**

av

Bernt Aarset

SNF-prosjekt nr.: 5297

”Forprosjekt om havbeite”

”Delprosjekt II: Kartlegging av problemstillinger knyttet til to
havbeiteprosjekter”

Prosjektet er finansiert av Fiskeri- og havbruksnæringens forskningsfond

SAMFUNNS- OG NÆRINGSLIVSFORSKNING AS

BERGEN, FEBRUAR 2005

© Dette eksemplar er fremstilt etter avtale med KOPINOR, Stenergate 1, 0050 Oslo. Ytterligere eksemplarfremstilling uten avtale og i strid med åndsverkloven er straffbart og kan medføre erstatningsansvar.

ISBN 82-491-0347-5

ISSN 0803-4036

FORORD

Kimer til havbeitevirksomhet har eksistert i lang tid i Norge, og strekker seg blant annet tilbake til ”utsåing” av østers og utsett av torskeyngel på 1800-tallet. I nyere tid ble havbeitetanken revitalisert på 1990-tallet i forbindelse med gjennomføringen av PUSH-programmet. Nå ved årtusenskiftet er lov og forskrift vedtatt, og de første konsesjonene under behandling.

I denne studien vurderes relevante problemstillinger (blant annet behandlet under PUSH-programmet) i den situasjonen som nå foreligger med det institusjonelle rammeverket på plass. Spesielt skulle vi benytte erfaringsmateriale fra de to havbeiteprosjektene ”hummerutsetting Kvitsøy” og ”oppdrett av kamskjell” (Helland Skjell as). I begge disse miljøene har det vært kontinuerlig drift med havbeiterelevante forsøksprosjekt.

For øvrig er intensjonen med prosjektet å bringe fram ny kunnskap for å identifisere hva som nå vil være de kunnskapsmessige utfordringene for en fortsatt utvikling av et havbeite.

Vi vil få takke alle som har satt av tid til oss i forbindelse med innsamling av informasjon til dette prosjektet.

Fiskeri- og havbruksnæringas forskningsfond er oppdragsgiver for prosjektet.

INNHOLD

1	Innledning	1
2	Bakgrunn	4
2.1	Prinsipper for havbeite	4
2.2	Historikk	9
2.2.1	Fase 1: Interessedrevet (1800-tallet og fram til ca. 1970).....	10
2.2.2	Fase 2: Forskerdrevet (1970 og 1980-tallet)	10
2.2.3	Fase 3: Forvaltningsdrevet (1990-tallet)	12
2.2.4	Fase 4: Næringsdrevet (2000 og framover).....	16
2.2.5	Oppsummering	17
3	Regulering	19
3.1	Regulering	19
3.2	Reguleringens organisering	19
3.3	Konsesjonssøknadsprosessen og – behandling (første runde)	20
3.4	Status	22
4	Erfaring	26
4.1	Direkte næringsmessig konflikt.....	27
4.2	Indirekte næringsmessig konflikt	28
4.3	Direkte miljømessig konflikt.....	29
4.4	Indirekte miljømessig konflikt	30
5	Modeller	31
5.1	Havbeite organisert rundt den private eiendomsretten.....	31
5.2	Havbeite som selvfinansierende ”open access”	32
5.3	Havbeite som ”selvstyrt” kystfiske	33
6	Konklusjon	35
7	Framtid	36
7.1	Stadig større andel av sjømaten produseres ”stasjonært”	36
7.1.1	Effekter via det omkringliggende naturmiljø	37
7.1.2	Slitasje på samarbeidsformer, rettighetssystemer og andre menneskeskapte miljøfaktorer.....	38
7.1.3	Utfordringer knyttet til infrastruktur, marked, og salg.....	38

7.2	Forvaltningsmessig grenseflateproblematikk.....	39
7.2.1	Hvordan skal havbeite håndtere skillet mot lovverket innen fiskeri og havbruk?	39
7.2.2	Modifikasjoner i havbeite- og oppdrettslovgivningen åpner for nye driftsformer på kysten.....	40
7.2.3	Stedegne stamdyr og geografisk avgrensing.....	41
8	Referanser	42
9	Vedlegg. Søkerliste pr. 27. april 2004 (ajourført 3. mai 2004).....	46
10	Vedlegg. LOV 2000-12-21 nr 118: Lov om havbeite.....	47
11	Vedlegg. FOR 2003-08-28 nr 1110: Forskrift om tildeling og drift ved havbeiteverksemd (havbeiteforskrifta).	50
12	Vedlegg. Merknader til forskrift av 28. august 2003 nr. 1110 om tildeling og drift ved havbeiteverksemd (havbeiteforskrifta)	55

Figur 1:	Kvantum fra laks og ørret oppdrett i % av oppfisket kvantum fra de øvrige norske fiskeriene.....	37

Tabell 1:	Relevante datoer i forbindelse med forvaltningen av havbeite.....	13

Tabell 2:	Antall søknader om konsesjon og lokalitet, fordelt på region og art..	22

Tabell 3:	Stipulert arealbehov i DA underveis i behandlingsprosessen (per 25. oktober 2004).....	23

SAMMENDRAG

- De *praktiske* spørsmålene med havbeite er noe enklere å håndtere i dagens situasjon enn i tidligere utredningsfaser, ettersom myndighetene nå har avgrenset havbeite til bløtdyr, krepsdyr, og pigghuder. Gjenfangst, for eksempel, er mulig å basere på det faktum at de utvalgte artene har en begrenset mobilitet.
- De *prinsipielle* spørsmålene, derimot, er de samme, selv om implikasjonene på nåværende nivå er mer beskjedne og derfor i mindre grad konfliktskapende.
- Eksklusiv fangstrett: En havbeitekonsesjon gir altså gjenfangstrett på ”konsesjonert” areal. På grunn av rettighetens omfattende karakter, kan denne retten heller betegnes som en arealavgrenset, eksklusiv fangstrett. Utsetter har rett til gjenfangst av alle individ av den gjeldende arten på det konsesjonerte arealet, ikke bare individene som er satt ut. Utsetter har også en gjenfangstrett, med restriksjoner, i en buffersone rundt arealet.
- Plikt: Utsetter skal ha en kontroll med de utsatte individene, de utsatte individene skal ikke ødelegge den økologiske balansen i området. Private utsatte individer skal ikke etablere seg i naturen, og utsetter har en plikt til å ta disse ut igjen, også om de har beveget seg utenfor det konsesjonerte arealet. Hvordan skal denne plikten kunne overholdes?
- En ”ikke-fisker” får rett til å sette ut samme art, og dermed, i henhold til havbeiteloven, også en privat og eksklusiv rett til å fiske både utsatte og ville individer av denne arten på denne lokaliteten. Denne retten er med andre ord privat, eksklusiv, og geografisk avgrenset.
- Det er nå drøyt 10 år siden forslag til lov om havbeite forelå (NOU 1994:10). Ny lov ble presentert i 2000 (Ot.prp.nr. 63 (1999-2000)), og

endelig vedtatt 21. desember 2000. Forskriften ble vedtatt 28. august 2003. Nye elementer loven er, for det første, at der introdusert et skille mellom intensivt og ekstensivt havbeite, for det andre, at den er avgrenset til kun pigghuder, krepsdyr og bløtdyr, og, for det tredje, at den gir fulle gjenfangstrettigheter til den gjeldende arten på lokaliteten.

- Størrelsen på de gjenværende søknadene varierer strekt, fra noen få DA og opp til 16000 DA. Hvis de gjenværende 21 søknadene får konsesjon vil de båndlegge et areal på i overkant av 30000 DA (30 km², eller i snitt om lag 1500 DA per søknad). Suldalsvannet i Rogaland er oppgitt til å være 30 km² for dem som ønsker et visuelt inntrykk av hva slags areal dette er.
- Bedriftene er gjerne små og entreprenørorienterte. De har en spesialkompetanse (undervannsarbeid, ingeniørkompetanse, spesifikk oppdrettskompetanse, etc.) og ønsker å utvikle engasjementet i havbeite med denne bakgrunnen som kjerne.
- Kamskjelloppdretterne har en fortid i Kamskjellprosjektet. Dette prosjektet gjennomgikk i sin tid en metamorfose og omsluttet etter hvert all virksomhet knyttet til skjelloppdrett. Blåskjell ble i en fase den dominerende arten på grunn av volum og antall aktører som engasjerte seg i dette. Flerre av de gjenværende kamskjelloppdretterne etablerte et eget nettverk (FRESA) for å løse felles problemer. Markedsspørsmål, produksjon og salg er blant annet et stort felt der disse aktørene vil ha nytte av felles innsats.
- Hummeroppdretterne har organisert seg i en egen interesseorganisasjon (Norske Hummeroppdretteres Interesseorganisasjon). Aktørene her har forskjellige mål med virksomhetene sine, fra leveranser av utsettklar hummer, leveranser av teknologi for skånsomt utsett, forskning og utprøving, samt fullt havbeite. Heller ikke setteorganismevirksomheten er

helt avklart, så de større prosjektene dimensjonerer også egne setteorganismeanlegg.

- På tross av at havbeite bare så vidt er i gang, så er det allerede mulig å oppsummere noen erfaringer, og peke på endringer i forhold til havbeitevirksomheten slik den ble framstilt under PUSH-programmet for 10 år siden.
  - Den gang ble det drøftet hvordan man skulle takle artenes mobilitet og interferens med andre arter. Nå benytter man stasjonære arter, dessuten gir reguleringen som nevnt tidligere, full fangstrett på lokaliteten.
  - Videre, for 10 år siden var man opptatt av hvordan man skulle høste de rette individene. Nå brukes teknologi til å avgrense de utsatte individene.
  - Tidlig på 1990-attallet var initiativ preget av forsøksprosjekt. Nå forsøker man å utvikle næringsmessige løsninger på havbeite. Her vil vi først avgrense oss til å drøfte det som er relevant innenfor dagens lovverk.
- Direkte næringsmessig konflikt. Havbeite kan komme i direkte konflikt med annen næringsvirksomhet på kysten. Dette kan langt på vei avklares gjennom konsesjonstildelingsprosessen der søknaden også skal ligge til offentlig innsyn. Dermed skal både offentlige og private interesser kunne veies før tillatelse eventuelt gis. Imidlertid er havbeite en ny virksomhetsform, og det kan ofte være uklart hvilke krav virksomheten selv setter, og hvilken påvirkning denne virksomheten vil kunne få for annen virksomhet. Argumentasjonene rundt de forskjellige interessentenes krav vil derfor være avgjørende. Konflikten behøver ikke å være ekskluderende. Forhandlingen om driftsmønster, uttak, produksjonsrutiner, og så videre vil

kunne innpasse begge virksomhetstyper på den delen av arealet som eventuelt overlapper.

- Indirekte næringsmessig konflikt. Mange aktørgrupper er redd for at når først en havbeitetillatelse (en rettighet) er tildelt en aktør som så bygger opp en økonomisk aktivitet, og denne aktøren opplever beskrankninger på grunn av annen virksomhet, så vil det være relativt lett for denne aktøren å benytte politisk-administrative instrumenter til å få en (institusjonell) stryking av rettigheten. Hvor enkelt dette i realiteten vil være er uklart, men det finnes en frykt hos ”andre” for at det er slik.
- Direkte miljømessig konflikt. Det er igjen frykt for en institusjonell innstramming av utsetters i utgangspunktet relativt løse rettigheter som ligger til grunn her. Og igjen kan det være vanskelig å løse disse problemene ettersom de innebærer et usikkert bilde av hvordan ting vil utvikle seg.
- Indirekte miljømessig konflikt. Havbeite innebærer ofte visse inngrep i naturen i tillegg til utsettet av individer, som igjen vil påvirke det omkringliggende miljøet og være potensielt konfliktskapende. Dette vil igjen kunne påvirke næringstilgangen til fuglebestanden i området, og derfor være grunnlag for spesielle tiltak.
- Havbeite organisert rundt den private eiendomsretten. Et element som også styrker denne modellen er muligheten til å kombinere utsett av yngel med intensivt oppdrett av artene. Hvilke valg man faktisk foretar vil vise seg, men alternativene holdes åpne, og peker på et privatrettslig teknologisk industrielt opplegg.
- Havbeite som selvfinansierende ”open access”. Utgangspunktet i denne modellen er at hummerfiskere skal tilegne seg et kompetansebevis (et hummerfiskebevis). For å ta dette beviset må de ta et kurs til en kostnad.

Innsatsen i hummerfiske vil til en viss grad reguleres av dette kravet, men utover det er det ”open access”. Avgiften pløyes tilbake til oppdrett og utsett av setteorganismer av hummer. Lisens som skal finansiere klekking, oppfôring og utsett i et innsatsregulert ”open access” fiske. I henhold til modellen vil innsatsen også måtte reguleres ved at det må settes et tak på antall teiner per fisker.

- Havbeite som ”selvstyrt” kystfiske. Settefiskproduksjonen, utsettingsprogrammene, og gjenfangsten administreres av en organisasjon der alle brukere av laksen - både fiskere, fiskeindustri, statsforvaltning, sportsfiskere og allmennhet forøvrig - er representert. I realiteten er dette en kooperativmodell som også kan være aktuell innenfor havbeite slik det etter hvert framstår i dag. Hummer kan settes ut og tas imot på et sentralt anlegg, og i dette opplegget kan det hentes inn en del av verdien som kan gå til å finansiere nye utsett og overvåking av og ettersyn med arealet. På denne måten kan man også redusere konfliktpotensialet ved at aktører som kunne ha vært lokale opponenter kan delta i virksomheten. Dette er også en metode for å få et omfang på virksomheten som gjør den stor nok til å produsere og selge produktene, og til å kommunisere med myndighetene om øvrige rammevilkår for virksomheten.
- Havbeiteprosjektene nå er opptatt av å finne teknologiske løsninger som begrenser individenes bevegelsesmønster, der man før var mer opptatt av å finne metoder til å finne igjen de utsatte individene. Dessuten avgrenser loven havbeite til stasjonære arter. Resultatet av dette er at havbeite blir mer likt konvensjonelt oppdrett.
- I PUSH programmet var spørsmålet om hvordan en skulle takle artenes mobilitet og interferens med andre arter sentralt. Dette er foreløpig løst ved

at havbeite kun inkluderer stasjonære arter, dessuten får aktøren full gjenfangstrett på lokaliteten

- I PUSH programmet var en også opptatt av hvordan man skulle kunne fange inn igjen de rette individene. Nå er aktørene mer opptatt av kontroll med de utsatte individene i hele beiteperioden
- Det er en intensjon om mangfoldighet i forarbeidene til havbeiteloven, men erfaringene så langt antyder et mønster som viser til en konvergens mot tradisjonelt oppdrett der kontroll er sentralt.
- Lovverket har innført et skille mellom intensivt og ekstensivt havbeite, mens begrepet havbeite tidligere var forbeholdt ekstensive løsninger. Det er i liten grad problematisert hva den intensive løsningen kan innebære, annet enn at det er gjort oppmerksom på at der fôring inngår må man også søke om utslippstillatelse hos miljøvernmyndighetene. Intensive løsninger kan være tatt med for å kunne inkludere former for gjødsling som også tidligere har vært diskutert.

1 INNLEDNING

I den havbrukspolitiske redegjørelsen fra Fiskeridepartementet i 2001 tas havbeite med som en del av næringspolitikken for framtida (Gregussen 2001). Det vises til at havbeite først og fremst er aktuelt for hummer og kamskjell, og at det vil bli en næringsvei basert på nye driftsformer. Redegjørelsen tar ikke opp nærmere hva disse nye driftsformene kan være, men det nye reguleringsverktøyet som er utviklet etter den tid åpner for en mer fleksibel utnyttelse av kystarealene enn tidligere.

Havbeite reiser en rekke spørsmål av både praktisk og prinsipiell art, og en etter hvert lang rekke utredninger og mer åpne spekulasjoner rundt havbeitets muligheter opp gjennom årene har strandet på disse spørsmålene (Bjerknes 1977; Wandsvik and Austreng 1978; Campbell 1980; Lannan 1980; Thorpe 1980; McNeil 1980a; Galat 1981; McNeil 1981c; Needham 1981; Ryther 1981; McNeil 1981b; FKF 1982; Gladson 1982; McNeil 1983; McNeil 1984; Crowe 1985; Gotfrit 1985; Moe and Wing 1985; Thorpe 1985; Hansen and Jonsson 1986; Bailey 1987; Heggberget 1987; Midling et al. 1987; DPA Group Inc. 1988; Baadsvik 1988; Isaksson 1988; Mårvik et al. 1989; Sørstrøm 1989; Todd and Coates 1989; Huse 1990). De *praktiske* spørsmålene med havbeite er noe enklere å håndtere i dagens situasjon enn i tidligere utredningsfaser, ettersom myndighetene nå har avgrenset havbeite til bløtdyr, krepsdyr, og pigghuder. Gjenfangst, for eksempel, er mulig å basere på det faktum at de utvalgte artene har en begrenset mobilitet. De *prinsipielle* spørsmålene, derimot, er de samme, selv om implikasjonene på nåværende nivå er mer beskjedne og derfor i mindre grad konfliktskapende. Allmennhetens tilgang generelt og visse næringsaktiviteter spesielt vil begrenses innenfor havbeiteområdene ved at noen får eksklusive rettigheter. Videre vil vernet av disse rettighetene kunne styrkes hvis det viser seg nødvendig for å sikre drift.

I dette notatet vil jeg drøfte spørsmål som er drøftet før, men der drøftingen likevel blir ny på grunn av at situasjonen nå er en annen. Lov og forskrift er vedtatt, konsesjoner er utlyst, og potensielle havbeitere har skissert sine prosjekter og søkt om konsesjon. Næringa er med andre ord i en viss forstand ”i gang”. Da PUSH-programmet pågikk var slike utredninger basert på spekulasjoner om hva et havbeite kunne innebære. Nå er vurderingene reelle og konkrete og knyttet til reguleringer, investeringer, entreprenørskap, og mulige driftsformer.

Havbeite innebærer at utsatte individer kommer i kontakt med ville individer av samme art, og dette har implikasjoner av miljømessig (genetiske spørsmål), driftsmessig (hvordan organiseres gjenfangst), teknologisk (hva er mulig), og økonomisk (hvordan påvirkes kostnadsbildet) karakter. Interferensspørsmålet er sentralt både med tanke på biologisk funderte problemstillinger, men også interessekonflikter mellom grupper som har interesser i de forskjellige enkeltindividene og bestandene (Aarset 1998). En første problemstilling kan derfor formuleres som følger:

Hvilke problemer oppstår ved at individene i havbeite kommer i berøring med ville individer?

Havbeite vil påvirke virksomheten til andre (offentlige og private) aktører i kystsonen. Hvor stor denne påvirkningen vil være vil variere. Mens noen legger vekt på det innovative ved havbeite og at man derfor må akseptere kontroversielle reguleringer for å få dette testet ut, er andre bekymret for konsekvensene av introduksjonen av nye institusjonelle systemer. Er de først innført vil fremtidige hendelser kunne føre til en innstramning av de rettighetene som allerede er nedfelt i de nye institusjonene. En problemstilling relatert til rettighetsspørsmål er:

Hvor langt vil havbeite eksklusive rettigheter i sitt område strekke seg, og hvordan vil disse rettighetene påvirke andre aktørers rettigheter?

Havbeite utfordrer tilvante forestillinger om hvordan vi utnytter kysten og kystarealene. Driftsformene vil være nye, men likevel vil de ”brynes” mot en norsk institusjonell virkelighet (offentlige reguleringsystemer, alminnelige oppfatninger, rettspraksis, geografiske og topografiske forhold, biologiske og økologiske systemer, økonomiske rammer). En tredje problemstilling er:

Hva slags form kan et havbeite i Norge få?

Problemstillingene vil bli berørt i dette notatet, men de er for omfattende til at de vil få en uttømmende behandling her.

Denne rapporten har en enkel oppbygging. Kapittel 2 er et bakgrunnskapittel som innledes med en prinsipiell drøfting av havbeitekonseptet. Videre gis en kort faseinndelt presentasjon av havbeitets utvikling i Norge. Kapittel 3 omhandler reguleringen av havbeite, først reguleringen og reguleringsorganisering, og så om konsesjonsprosessen i første tildelingsrunde. Kapittel 4 inneholder drøfting av noen foreløpige erfaringer med havbeite, mens kapittel 5 igjen er tilbake i det prinsipielle der dette formuleres i modellform. Avslutningsvis (kapittel 7) åpnes nye spørsmål for videre arbeid med havbeite.

2 BAKGRUNN

2.1 Prinsipper for havbeite

Det finnes mange definisjoner på hva havbeite er, og følgende er dekkende for en konvensjonell forståelse:

”Production of identifiable stock with the intention of being harvested by the release agency and implies a cost benefit analysis based on comparing the harvested value with the cost of production, release and harvesting” (Bannister (1991), referert i Hallenstvedt (1999)).

Denne fortolkningen legger både vekt på produksjonskapasiteten i en bestand, at denne bestanden er identifiserbar, og at en kostnad-nytte vurdering gir et tilfredsstillende overskudd til utsetter. Gjeldende havbeitelov definerer havbeite som *”utsetting og gjenfangst av krepsdyr, blautdyr og pigghuder til næringsformål”*. Utover gjenfangstretten ønsker ikke myndighetene å skille mellom havbeite og oppdrett (Ot.prp.nr. 63 (1999-2000)). Årsaken til det er at en mer spesifikk avgrensning kan bli for statisk og *”fjerne seg fra realitetene”*. Her ligger det en erkjennelse av at havbeite er potensielt mangfoldig og åpner i utgangspunktet for en rekke tilpasninger på kryss og tvers av alminnelig oppfatning om virksomhet i kystsonen. Forskriften presiserer definisjonen i loven noe: *”Forskrifta gjeld utsetting og gjenfangst av krepsdyr, blautdyr og pigghuder i næringsføremål (havbeite) samt smitteforebygging ved slik verksemd.”*

Havbeite er et mangfoldig begrep som omfatter en lang rekke så vel teknologiske som organisatoriske løsninger, mens konvensjonelt oppdrett innebærer ensidig vekt på produktivitetsutvikling. Et havbeiteprosjekt er nødt til å ta hensyn til artens biologi og naturens forutsetninger i større grad enn det en trenger innen konvensjonelle oppdrettsprosjekt, som i økende grad handler om å

rasjonalisere naturlige prosesser. Moderne oppdrettsbedrifter konkurrerer for eksempel om å utvikle det beste fôret for å få fisken til å vokse raskere, og manipulere vanntemperatur og gjennomstrømning for å påvirke fiskens overlevelse og veksthastighet, og der tetthet er en produksjonsparameter av så stor betydning at den står sentralt i forhandlingene rundt nye forvaltningsrutiner. I denne situasjonen kan etiske vurderinger bli stående mot de økonomiske.

Med hensyn på hva slags bedriftsformer som er aktuelle, befinner havbeite og moderne oppdrett seg på forskjellige utviklingstrinn. Mens aktørene innen lakseoppdrett har en liten fortjenestetemargin, store volum, nokså likt produkt, organisasjon og produksjonsprosess, lik pris, og følgelig stort sett tjener penger i den grad de er litt mer rasjonelle enn de andre oppdretterne, så er havbeiterne i en åpen situasjon der få betingelser så langt er fastlagt. Havbeiterne må forholde seg til den reguleringen myndighetene har fastlagt for denne typen virksomhet. Det er også åpenbare etiske sider ved havbeite som aktørene må ta inn over seg, som de miljømessige og rettighetsmessige. Videre er det viktigere enn innen havbruk å kjenne til artenes fysiske behov og de lokale miljømessige forutsetningene for biologisk produksjon med den enkelte art.

Fiskeridirektoratet utdyper havbeitelovens definisjon av havbeite på denne måten:

”Når Fiskeridirektoratet skal tildele havbeitekonsesjoner gis det en rett til utsetting og gjenfangst av organismer. Den som tildeles tillatelse gis en eksklusiv rett til fangst av den aktuelle arten innenfor det området man er tildelt – det vil si lokaliteten”.¹

---

¹ Fiskeridirektoratet 18. mars 2004: Faktaark: Hva er havbeite?

Denne definisjonen åpner for spørsmål. Det er ikke en eksklusiv gjenfangstrett det er snakk om, men en eksklusiv fangstrett, avgrenset til en spesiell art og et spesielt areal. Prinsipielt skal man jo også fange inn alle de individene som settes ut. Strengt tolket vil man da kunne si at havbeite innebærer en fangstplikt av alle individer på lokaliteten. Utsetter har også plikt til å fange inn alle utsatte individer som rømmer, det vil si svømmer eller ”beveger” seg utenfor lokaliteten, skal også hentes inn igjen. Hvordan skal denne plikten kunne overholdes?

Ved iverksetting av havbeite kan to individer som lever side om side representere forskjellige institusjonelle systemer. Biologisk er de to individene like som to ordinære individer av samme art. Det ene individet er ”privat”, og representerer dermed en aktør som har spesielle rettigheter i dette individet, men også med spesielle plikter i forbindelse med at individet ble satt ut. Utsetter skal ha en kontroll med de utsatte individene, de utsatte individene skal ikke ødelegge den økologiske balansen i området der de settes ut, og utsetter har en plikt til å rydde opp, det vil si å få individene tilbake igjen. Det andre individet er ”vill” og er dermed et legitimt objekt for landets registrerte fiskere innenfor det reguleringsregime som gjelder for denne arten. Disse individene kan bevege seg om hverandre, og her ligger både et praktisk, et prinsipielt og et forvaltningsmessig problem. At de to individene representerer separate institusjonelle systemer betyr at forskjellige aktørgrupper involveres i uttaket av marine levende ressurser på ulikt grunnlag. Også disse institusjonelle systemene er i endring: fiskerettigheter privatiseres, og havbeite og konvensjonelt havbruk slik det framstår i dag har omfattende overlapp. Slike endringsprosesser vil bestemme i hvor stor grad det er meningsfullt å opprettholde skille mellom fiske, havbruk og havbeite i framtida. Det er tidlig å drøfte slike endringer, men det er mulig å peke på visse utviklingstrekk. I hvilken retning peker i så fall de endringene vi allerede kan observere?

Situasjonen for produksjon og uttak av en viss art kan framstå som følger. Fiskere får en privat og eksklusiv, men ikke geografisk, rett til å fiske av den norske bestanden av denne arten. Samtidig kan en "ikke-fisker" få rett til å sette ut samme art, og dermed, i henhold til havbeiteloven, også en privat og eksklusiv rett til å fiske både utsatte og ville individer av denne arten på denne lokaliteten. Denne retten er med andre ord privat, eksklusiv, og geografisk avgrenset. Konvensjonelle oppdrettere har plikt på seg til å fange inn rømte organismer. Dette er også en form for havbeiterregulering ettersom oppdretterne på denne måten får eksklusive rettigheter til å sette garn og ta opp individer av denne arten i fjordene.

En havbeitekonsesjon gir altså gjenfangstrett på "konsesjonert" areal. På grunn av rettighetens omfattende karakter, kan denne retten heller betegnes som en arealavgrenset, eksklusiv fangstrett. Utsetter har rett til gjenfangst av alle individ av den gjeldende arten på det konsesjonerte arealet, ikke bare individene som er satt ut. Utsetter har også en gjenfangstrett, med restriksjoner, i en buffersone rundt arealet. I tillegg har utsetter en gjenfangstplikt. Private utsatte individer skal ikke etablere seg i naturen, og utsetter har en plikt til å ta disse ut igjen, også om de har beveget seg utenfor det konsesjonerte arealet. Hvordan dette skal gjennomføres er uklart. Den gjeldende reguleringen har redusert dette kravet til "*kva som er praktisk mogeleg*"². Dessuten antas det at valget av arter minimaliserer rømmingsproblemet.

Begrepet "kultivering" har vært i bruk lenge i Norge i forbindelse med pleie av vassdrag. Grunneiere har klekket egg og satt ut yngel av laksefisk for å øke avkastningen av vassdragene, i nyere tid gjerne i forbindelse med salg av fiskekort til turister. Mange steder er slike kultiveringstiltak også kombinert med å legge forholdene til rette for turister på andre måter (innkvartering,

bevertning, rydding av fiskeplasser) og bedring av gyteforholdene til fisken i vassdragene (laksetrappet som åpner nye områder for fisken, rydding og tilrettelegning i vassdraget). Lokale sportsfiskerorganisasjoner har overtatt det praktiske arbeidet i mange vassdrag. Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) har også bygget egne klekkerier en lang rekke steder for å styrke bestander i vassdrag, omfanget av dette arbeidet er gitt i konsesjonsvilkårene i forbindelse med utbygging av vassdrag. Dette kultiveringsarbeidet har alle likheter med et havbeite, det har til og med en næringskomponent. Kan kultiveringsbegrepet også inkludere konvensjonelt fiske? Arter som er fisket på endrer karakter på grunn av det selektive presset de er utsatt for. Bestanden endrer karakter. Fiskeredskaper er selektive, man ønsker den største fisken. Valg fisker tar avgrensener fiskens valg ved reproduksjon og endrer bestandens beskaffenhet.

Sannsynligvis finnes det ikke en enkel definisjon på havbeite som dekker alle eventualiteter. Likevel er det alminnelig å trekke inn forhold som overstyring av reproduksjonen, altså at man setter ut store mengder individer av ønsket art, og at man kan ta ut en profitt av denne virksomheten etter at kostnadene er trukket fra. Utsettingstidspunktet kan styres av forhold som sensitive tidspunkt i artens livssyklus, produksjonstekniske forhold, og hvor kostnadskrevede det er å holde individer av denne arten i fangenskap. Havbeite avgrensnes i alminnelighet til gjenfangst av utsatte individer, selv om nåværende norske regulering fokuserer på full gjenfangst av utsatt art på lisensiert areal.

To spesielle trekk ved definisjonen av havbeite i lov og forskrift er at denne ikke setter krav til gjenfangst for å benytte betegnelsen havbeite. På den annen side åpner havbeiterettigheten for full gjenfangst på spesifisert (lisensiert) lokalitet. Blåskjelloppdrett illustrerer en gråsoner i havbruks- og

---

² Merknader til § 31 i havbeiteforskriften.

havbeitelovgivningen. Ikke settes det ut individer og ikke fôres det. I dette tilfellet ville det være tilstrekkelig med et lovverk som ga en aktør rettsbeskyttelse til å drive en virksomhet på en fast lokalitet i kystallmenningen. Nåværende havbeitelov åpner for et intensivt havbeite i tillegg til den ekstensive formen man vanligvis assosierer med havbeite. Dette utfordrer det konvensjonelle havbeitebegrepet som baserer seg på at organismene skal utnytte primærproduksjonen i havet (havbeite). Så vel fangst som fôring knytter dette nye norske havbeitebegrepet til de gamle (konvensjonelle) driftsformene ”fiske” og ”havbruk” i større grad enn det etablerte havbeitebegrepet.

Vi kan med andre ord observere en konvergens mellom begrepene havbeite og (konvensjonelt) havbruk i konseptuel forstand ettersom, for det første, fôring nå tillates innen havbeite, og det, for det andre, legges så vidt stor vekt på lokalitet.³ Tidligere opplegg for havbeite la vekt på at individene skulle vandre, nettopp, på beite, og at eier skulle kontrollere produksjonen i bestanden ved hjelp av kunnskap om den utsatte bestandens vandringer kombinert med rett gjenfangstteknologi. Nå avgrenser man havbeitet med hensyn på areal og aksepterer fôring, og har dermed lagt havbeitebegrepet nærmere oppdrett. Det er også konvergens mellom havbeite og fiske i og med fangstaspektet på lokaliteten. Lokalt er det betydelige arealer som er aktuelle for havbeite.

2.2 Historikk

I det følgende presenteres en kort historisk gjennomgang av havbeite i Norge. Framstillingen er bygget opp som faser som har avløst hverandre, for å vise utviklingen framover til den situasjonen vi har nå. Som alle oversiktsframstillinger er dette en forenkling. Elementer av flere av disse fasene eksisterer side om side, men framstillingen viser likevel en progresjon framover.

2.2.1 Fase 1: Interessedrevet (1800-tallet og fram til ca. 1970)

Havbeite er en gammel driftsform i Norge med røtter langt tilbake i norsk kystkultur og – virksomhet, men som fikk en ”moderne” vri på slutten av 1980-tallet. I alle fall tilbake på midten av 1800-tallet forsøkte man å sette ut plommesekeyngel av ørret for å styrke avkastningen av fisk fra elver og bekker. Også store mengder torskeyngel ble satt ut i mange tiår. Utsettingene var sannsynligvis motivert av en forestilling om at avkastningen fra fiske av torsk var knyttet direkte til mengden yngel i en årsklasse. Østersparker ble etablert flere steder på kysten.

Å kalle fasen ”interessedrevet” viser til at det var lokale aktører med bakgrunn i lokale ressurser og gode naturgitte forhold som satte i gang denne typen prosjekter, gjerne kombinert med økt kunnskap om formering av artene. Etter den annen verdenskrig har denne virksomheten stått spesielt sterkt i grunneierlag og sportsfiskeforeninger som har bygd opp avanserte opplegg for pleie av lakseførende vassdrag. I denne sammenheng er det satt ut lakse- og ørretyngel på forskjellige stadier av livssyklusen for å bedre vassdragets kapasitet som fiskeelv. Også NVE har vært en viktig aktør her, ettersom det har vært knyttet krav til utsetting av laksefisk i forbindelse med tildeling av konsesjoner for kraftutbygging. Denne tilnærmingen rådde grunnen til omkring 1970, deretter ble forskning knyttet til oppdrett av marin yngel styrket.

2.2.2 Fase 2: Forskerdrevet (1970 og 1980-tallet)

På 1970-tallet foregikk det en ”akademisering” av settefiskproduksjonen, blant annet fikk man på denne tiden til vellykket klekking og startfôring av torsk. Både Havforskningsinstituttet (HI) og Direktoratet for Naturforvaltning (DN)⁴

---

³ Vi skal seinere se at det også er konvergens i reell forstand, fra ideen 10-15 år tilbake og til forsøkene nå de siste 4-5 åra.

⁴ Den gang Direktoratet for Vilt og Ferskvannsfisk.

sine miljø bygde opp så vel anleggskapasitet som kunnskap innen klekking og utsetting av fisk. I HI var ble dette arbeidet drevet av behov i den voksende oppdrettsnæringa, mens DN hadde behov for kunnskap om effektene av fiske og kraftutbygging på ”ville” bestander av laksefisk. På slutten av 1970-tallet og utover på 1980- tallet ble det organisert flere symposier om havbeitets muligheter (Anon. 1981;FKF 1982;Anon. 1987;Bailey 1987;Pedersen and Kjørsvik 1990;Bannister 1991), blant annet påvirket av tilsynelatende gode resultat fra storskala kommersiell utsetting av laks i blant annet Oregon, USA (Lannan 1980;Lannan and Himsworth 1980;Berg 1981;Himsworth 1981;McNeil 1981c;McNeil 1981a;McNeil 1981b;Gladson 1982). Dessuten foregikk en sterk oppbygging av utsettingsvirksomhet for å støtte laksefiskeriene i Alaska. I Japan kunne en også vise til kultiveringsarbeid på laksefisk og andre marine (akvatiske) organismer (Wandsvik and Austreng 1978;McNeil 1980b;McNeil 1983;Saito 1984;Olsen 1985;Bhat 1989;Suda 1990;Abd-Elmoneim and Masuda 1991;Kotaki 1992;Borthen and Sandberg 1995).

Utover på 1970-tallet ble akvakultur en stadig mer omtalt virksomhet, og forskningsvirksomhet ble også bygget opp i tråd med dette. Man fikk tidlig i perioden til vellykket klekking og startfôring av torsk. Denne virksomheten var finansiert av olje-fisk fondet og ment som en beredskapsordning i tilfelle en utblåsning på oljefelt i Nordsjøen skulle slå ut brorparten av en årsklasse torsk. Dette har heldigvis ennå ikke blitt nødvendig, men kunnskapen om startfôringen av de marine larvene har man bygget videre på med tanke på ”konvensjonelt” oppdrett av torsk og andre marine organismer. I mange år holdt Havforskningsinstituttet og i noe mindre skala fiskeriforskningsmiljøet i Tromsø denne virksomheten gående begrunnet i forskjellige behov knyttet til utviklingen av torsk som en art for oppdrettsnæringen.

Mot slutten av 1980-tallet så man at statens vilje til å finansiere denne ganske omfattende forskningsvirksomheten begynte å avta, og PUSH-programmet begynte å ta form. PUSH-programmet var et betydelig løft beregnet på å utvikle havbeite til en næringsvirksomhet. Det vil si, det var opprinnelig et anvendt forskningsprogram, men i forbindelse med et regjeringsskifte i planleggingsperioden (Brundtland => Syse) måtte man ty til innsalg av arbeidsplasser for å løse finansieringen tilstrekkelig.⁵ I dette programmet var torsk en av fire arter (hummer, røye og laks de tre andre), og Havforskningsinstituttet hadde igjen en stor kjøper av deres torskeyngel. Havbeite var med andre ord særlig ”forskerdrevet” fra og med PUSH-programmet ble planlagt og fram til og med det var ferdig midt på 1990-tallet.

2.2.3 Fase 3: Forvaltningsdrevet (1990-tallet)

På 1990-tallet ble det politisk-administrative maskineriet for alvor koblet på havbeiteideen. Her følger i korte trekk hvilken form dette initiativet fikk i denne fasen. Se for øvrig Tabell 1 for en oversikt over kronologien i en del sentrale offentlige dokumenter (og beslutninger).

På 1990-tallet var havbeitetanken preget av 3 forhold som alle kan knyttes til forvaltning (og offentlige initiativ).

For det første pågikk PUSH-programmet i denne fasen. PUSH-programmet startet opp høsten 1990 etter et vedtak i regjeringen 6. september 1990. Formålet i henhold til vedtaket var:

”å klarlegge det biologiske, økologiske, juridiske og økonomiske grunnlaget for en ny kystnæring basert på havbeite med laks, røye, torsk og hummer, med sikte på å utvikle utsettings- og

---

⁵ Pers.med. tidligere forskningssjef Snorre Tilseth.

høstingsformer som er økonomisk lønnsomme og økologisk forsvarlige.” (sitert etter PUSH-styrets sluttrapport (1998)).

Tabell 1: Relevante datoer i forbindelse med forvaltningen av havbeite.

Datert	Tittel
9. juni 1989	St.prp.nr. 136 (1988-89): Om likviditetslån til fiskerinæringen i 1989 og finansiering av havbeiteprosjekter. Tilråding fra Fiskeridepartementet.
11. mai 1990	St.prp.nr. 95 (1989-90): Gjennomføring av det finanspolitiske opplegget for 1990. Tilråding fra Finans- og tolldepartementet.
	Inst. S nr 244 (1989-90):
26. oktober 1992	Fiskeridepartementet oppnevner et utvalg for å utrede juridiske spørsmål i forbindelse med havbeiteprogrammet PUSH.
25. mai 1994	NOU 1994:10: Lov om havbeite. Utredning fra et utvalg nedsatt av Fiskeridepartementet 26. oktober 1992.
5. april 1995	Lov om havbeite – bearbeiding av høringsuttalelser.
8. oktober 1996	Forvaltning av dyrking av kamskjell. (Høring av forskal til forvaltning av dyrking av kamskjell).
30. oktober 1996	Forvaltning av dyrking av kamskjell. (Retningslinjer til fiskerisjefene ang. tildeling av bunnkulturtillatelse til kamskjelldyrkere i henhold til Oppdretsloven og i påvente av Havbeiteloven).
21. oktober 1999	Høringsnotat til lov om havbeite. Fiskeridepartementet.
2. juni 2000	Ot.prp. nr. 63 (1999-2000): Om lov om havbeite. Tilråding fra Fiskeridepartementet.
14. november 2000	Inst.O.nr. 15 (2000-2001): Innstilling fra næringskomiteen om lov om havbeite Ot.pr.nr. 63 (1999-2000)
7. desember 2000	Besl.O.nr. 39 Jf. Innst.O.nr. 15 (2000-2001) og Ot.prp.nr. 63 (1999-2000).
3. mars 2003	Høring – midlertidig forskrift om tildeling etablering drift og sykdomsforebyggende tiltak ved havbeitevirksomhet. Svar fra Fiskeridirektoratet til Fiskeridepartementet.
28. august 2003	FOR 2003-08-28 nr. 1110: Forskrift om tildeling og drift ved havbeiteverksemd (havbeiteforskrifta).
26. april 2004	Utlysningstiltak for å søke om konsesjon for havbeite
5. juli 2004	Forskrift om behandling av konsesjoner for oppdrett og havbeite ved konkurs. Felles høringsuttalelse fra Finansnæringens Hovedorganisasjon og Sparebankforeningen.

PUSH ble formelt avsluttet ved årsskiftet 1997-98, selv om enkelte prosjekter fortsatt var i virksomhet. Programmet konkluderte med at for artene torsk, laks og røye var det langt unna lønnsomhet. Også for hummer ble det konkludert med at det ikke så gunstig ut med private modeller, men at det likevel kunne være mulig å utvikle samfunnsøkonomiske prosjekter i tilknytning til utsetting av hummer.

For det andre pågikk det en (politisk) prosess for på få til en egen lovregulering av havbeitevirksomheten. Etter initiativ fra PUSH-styret ble det i 1992 nedsatt en komité som skulle utrede de juridiske sidene ved en lovregulering av havbeite. Komiteen la fram sin rapport i 1994 (NOU 1994:10). Havbeite var åpenbart kontroversielt og det var behov for utredning av hvilke konsekvenser denne driftsformen kunne få på viktige samfunnsområder. Utvalget konkluderte med at det i en eventuell fremtidig havbeitereregulering måtte innføres en eksklusiv rett til gjenfangst for utsetter. I tillegg må også en enkelt aktør nevnes. Professor Jens G. Balchen ved NTNU hadde i en årrekke engasjert seg i styring av marine organismer. Han forsto at en iverksetting av mer omfattende næringsvirksomhet basert på disse systemene forutsatte sterkere rettighetsbeskyttelse av virksomheten i kystsonen. Han engasjerte seg følgelig sterkt i Fiskeridepartementets arbeid med en lovregulering av havbeite (se for øvrig vedlegg om gjeldende havbeitereregulering (kapitlene 10, 11 og 12)).

Og for det tredje eksperimenterte forvaltningen med havbeiteprosjekter innenfor den gjeldende oppdrettsreguleringen. En annen "nyskappingsprosess" innen havbruk på 1990-tallet var knyttet til produksjon av kamskjell. Også dette var et større program med betydelige offentlig støtte. Se "Fase 4" for en kort gjennomgang av havbeite med kamskjell.

Basert blant annet på høringsuttalelsene ble forslaget til lov som ble lagt fram i 1994 avvist som for vidtgående. Likevel tok man hensyn til utvalgets

argumentasjon om konsesjon som metode for å sikre utsetter eksklusive rettigheter. Videre tok man hensyn til argumentasjonen i favør for hummer fra PUSH, og man ble oppmerksom på den voksende kamskjellinteressen – så da en ny lov ble fremmet i 2000 (Ot.prp.nr. 63 (1999-2000)), ble den begrenset til disse to artene. Denne loven ble vedtatt i desember 2000.

Nok et forhold som virker inn på de politisk-administrative systemenes engasjement i havbeite og havbruk i det hele tatt, er forholdet til oppdrettsnæringa. Denne hadde vokst seg stor på svært kort tid med sterke økonomiske aktører involvert. På denne tida (tidlig 1990-tall) var det svært synlig at de institusjonelle rammene for denne virksomheten ikke var de rette. Riktignok ble det foretatt justeringer i det juridiske lovverket som gjorde at oppdrettsnæringa i økonomisk forstand ikke fikk noen alvorlig knekk. Likevel var det en rekke latente problemstillinger i ytterkanten av det ”konvensjonelle” fiskeoppdrettet, der det fantes en gråsonevirksomhet som verken lot seg fange tilfredsstillende av fiskerilovgivningen eller oppdrettslovgivningen, men som kunne bygges opp til næringsmessig virksomhet.

Eksempler på slik aktivitet er, som nettopp nevnt, kamskjelloppdrett. Blåskjelloppdrett er også en virksomhet som ikke faller helt inn under de definisjonene som gjelder for oppdrettregulering, ikke føres det, og produksjonen baserer seg på uttak av naturlig klekket yngel. Også hummeroppdrett utfordret gjeldende regulering. Tilgjengelig oppbevaringsteknologi var uforholdsmessig kostbar, og artene er relativt stasjonære i forhold til fisk. Sportsfiske og turistvirksomhet åpnet nye spørsmål knyttet til næringsvirksomhet i kystsonen.

Havbeiteloven knyttes til areal og ikke bestand. Det utsatte individet oppløses i praksis som eiendom det øyeblikk det blir satt ut, og ”min fisk” blir ”mitt areal” Havbeiteregulering fremstår som forvaltning av areal og ikke av en biologisk

enhet som individ eller bestand. Arealforvaltningsaspektet ivaretas av Plan- og bygningsloven (PBL). Kommunen aktiviseres som part her, og de har rett til å planlegge sitt areal innenfor grunnlinja. Innenfor individ/bestandsperspektivet ville det være naturlig at den utvalgte arten ble regulert som en biologisk ressurs innenfor fiskeriforvaltningen sitt apparat, det vil i første rekke si Saltvannsfiskeriloven og Oppdrettsloven. Samtidig er dette lovverket ufullstendig til å håndtere interferens mellom "ville" og "private" organismer, ettersom det er inngangen (og omfanget) i fisket som først og fremst reguleres. Et arealforvaltningsperspektiv legger vekt på kommunenes rett til å regulere virksomheter i kystsonen. Men fiske involveres ikke i denne planprosessen. Fiske er prinsipielt regulert som en nasjonal ressurs der alle aktører har like rettigheter. Likevel er det i mange fiskerier en lokal spesialisering der fiskere opparbeider seg kunnskap om spesifikke fiskeplasser (mea, etc.). Fiskere som ikke er kjent med den kommunale planprosessen fordi de er hjemmehørende et annet sted vil kunne få sine fiskerettigheter beskåret som et en følge av havbeitetillatelse som deles ut i tråd med kommunale tilrådinger (jfr. havbeite med og fiske etter hummer).

2.2.4 Fase 4: Næringsdrevet (2000 og framover)

Havbeiteloven ble vedtatt 21. desember 2000, og Havbeiteforskriften 28. august 2003. I 2004 kom den første utlysningen av havbeitekonsesjoner, med søknadsfrist 26. april 2004. Nå ved årsskiftet 2004-05 er ennå ingen konsesjoner tildelt. Selv om havbeite i næringsmessig forstand ennå er lite utviklet, innebærer iverksetting av forsøkskonsesjoner (kamskjell) og utlysning av havbeitekonsesjoner, at det etableres økonomiske aktører som gjør sine erfaringer og setter spesifikke problemstillinger på dagsorden. Havbeite har i en slik forstand beveget seg fra et ide-stadium og over til en realitet. Nå finnes det et formelt sjikt av næringsaktører, der de mest erfarne kom med i

”gråsonefortolkningen” av Oppdretsloven høsten 1996 som åpnet for havbeite med kamskjell.

Kamskjellprosjektet utløste et behov for ordninger som gjorde bunnkulturfasen enklere, og dette ble ordnet med en spesiell fortolkning av Oppdretsloven i påvente av at en havbeiterregulering skulle komme på plass. Kamskjell tar lang tid å produsere, opp mot 5-6 sesonger fra befruktning/klekking til salgsklart produkt. Flere modeller forsøkes ut, men det er likevel vanlig å se for seg en produksjonsteknisk inndeling i yngelproduksjon i kar, mellomkultur i kurver som henger i sjø eller i kar på land, og bunnkultur fritt på egnet sted i sjø. Bunnkulturfasen er en form for havbeite, men tillatelser til denne fasen ble gitt i henhold til oppdretsloven etter hvert som det ble behov for det, selv om det teknisk sett er havbeite. Disse tillatelsene ble gitt med nokså sterke arealmessige begrensninger. Forvaltningen aksepterte å tildele ”havbeite” tillatelser innenfor rammene av Oppdretsloven der de dispenserte fra det generelle ferdsel- og fiskeforbudet i Oppdretsloven.

2.2.5 Oppsummering

En faseinndeling som det jeg forsøker å skissere her er grovmasket. Når jeg forklarer overgangen fra den forskerdrevne til den forvaltningsdrevne fasen kan jeg beskyldes for å gjøre forholdene svært enkle. Likevel mener jeg følgende bidro til den videre utviklingen. For det første oppsto det mot slutten av 1980-tallet et behov for å se resultater av forskningen. I tillegg fantes det som nevnt ovenfor en spesiell aktør i denne perioden, professor Jens G. Balchen, som i langt tid hadde arbeidet med styring av marine organismer, og som etter hvert hadde utviklet et opplegg for produksjon av hummer. Dette opplegget trengte en juridisk forankring verken fiskeri eller akvakulturlovgivningen kunne tilby. Han presset i betydelig grad på overfor fiskeriforvaltningen for å få etablert en egen havbrukslov. Det forvaltningsmessige problemet forsvinner likevel ikke helt.

Oppdrettsloven legger ansvaret for rømt fisk på oppdretter. Det samme ansvaret legger Havbeiteloven på havbeiter. Men når er en havbeitefisk rømt? Når den er utenfor arealet? Den kan jo komme hjem? Dessuten er det jo meningen at den skal bevege seg på beite? Og uansett, er det realistisk å forvente at havbeiter skal fange inn igjen "rømt" fisk, om havbeiteren har aldri så mye plikt til å gjøre det?

I neste kapittel går vi nærmere inn på gjeldende regulering av havbeitevirksomheten.

3 REGULERING

3.1 Regulering

Det er nå drøyt 10 år siden forslag til lov om havbeite forelå (NOU 1994:10). Ny lov ble presentert i 2000 (Ot.prp.nr. 63 (1999-2000)), og endelig vedtatt 21. desember 2000 (se vedlegg (kapittel 10)). Forskriften ble vedtatt 28. august 2003 (se vedlegg (kapittel 11)). Det er noen nye elementer i den vedtatt loven i forhold til lovforslaget. For det første har loven introdusert et skille mellom intensivt og ekstensivt havbeite, for det andre er den avgrenset til kun pigghuder, krepsdyr og bløtdyr, og for det tredje så gir den fulle gjenfangstrettigheter til den gjeldende arten på lokaliteten. Reguleringen tilpasses på denne måten til en seinere sammenslåing med oppdrettsloven. Loven er tydelig en ”midlertidig lov” som skal fases inn i ny felles havbrukslov, med klare avgrensninger mot oppdrettsloven og spesifikasjoner av hva som dekkes her og hva som dekkes av Oppdrettsloven.

3.2 Reguleringens organisering

Fiskeridirektoratets regionkontor står for tildelingen av havbeitekonsesjonene.⁶ Søknadene sendes til kommunene for kommunalt innsyn med etterfølgende kommunal behandling og innstilling. Deretter sendes søknadene via Regiondirektørene (Fiskeridirektoratet) til Mattilsynet (veterinærmyndigheter), Fylkesmannens miljøvernnavdeling (miljømyndigheter), og Kystverket (som for oppdrettssøknader), og til Havforskningsinstituttet (HI). Gebyrer satt til kr 12000,- pr lokalitet som inngår i søknaden. Selv om HIs rolle per i dag er nytt i forhold til Oppdrettslovgivningen, så var det tidligere (inntil midt på 1980-tallet) samme ordning i forbindelse med behandling av søknader om oppdrettskonsesjoner.

---

⁶ Fiskeridirektoratet 18. mars 2004: Faktaark: Hva er havbeite?

Sektormyndighetene skal i mindre grad fatte vedtak her enn tilfelle er med oppdrettssøknader. Dersom det er søkt om tillatelse til fôring kreves utslippstillatelse fra Fylkesmannen.⁷ HI skal i hvert enkelt tilfelle gi råd om økologi, genetikk og miljø, der de skal legge til grunn et føre- var prinsipp ved vurderingen av miljøkonsekvensene. Her kan det potensielt være et overlapp med Fylkesmannens mandat. Ved beslutninger skal det legges vesentlig vekt på HIs vurdering av søknadene.⁸

Søknader om havbeitekonsesjoner behandles omtrent som ordinære søknader for konsesjon om oppdrett, bortsett fra at HI formelt skal inn som en instans som skal uttale seg om den enkelte søknadene. Fiskeridirektoratet bes opprette et samarbeid med Havforskningsinstituttet i anledning tildelingen. Dessuten vil fylkesmannens miljøvern avdeling etter alt å dømme være mer offensiv fordi det er potensielt kontroversielle områder her.

3.3 Konsesjonssøknadsprosessen og – behandling (første runde)

Frist for søknad til første tildeling var 26. april 2004⁹, og tildelingsprosessen vil være nokså parallell til den prosessen som skjer ved tildeling av oppdrettskonsesjoner.

”Havbeiteforskrifta legg til rette for ei ny næring. Forskrifta om havbeite opnar dermed for nye driftsformer i havbruksnæringen fordi næringsutøvarane no kan drive på den mest effektive måten” (ref. Svein Ludvigsen).¹⁰

---

⁷ Retningslinjer for tildeling av tillatelse til havbeite, udatert og uten avsender.

⁸ Brev fra Fiskeridepartementet til Fiskeridirektoratet: Ad Tildeling av tillatelser til havbeite med hummer og kamskjell.

⁹ Fiskeridirektoratet 18. mars 2004: Pressemelding. Havbeitekonsesjoner tildeles for første gang.

¹⁰ Fiskeridepartementet 29. august 2003: Havbeiteforskrifta legg til rette for ei ny næring.

Myndighetene setter ingen størrelsesmessige begrensninger på konsesjonens størrelse, men lar det være opp til aktørene å formulere behov, og så la naturgitte betingelser og hensynet til andre forhold bestemme hva som blir resultatet. I denne første tildelingsrunden avgrenses antall konsesjoner til et tak på i alt 40, og til artene hummer og kamskjell. Videre bestemmes det at ingen konsesjoner tildeles områder nord for Vestfjorden, og ingen kamskjellkonsesjoner tildeles områder sør for Jæren.

”Av biologiske og miljømessige årsaker skal det ikke gis noen tillatelser til etablering nord for Vestfjorden og ikke tillatelser til havbeite med kamskjell sør for Jæren.”¹¹

Fiskeridirektoratet setter opp retningslinjer for fordeling av konsesjonene, med fire konsesjoner av hver art til regionene Region Nordland, Region Trøndelag, Region Møre og Romsdal, Region Vest og Region Sør.¹² Enkelte av søkerne har søkt om mer enn en lokalitet per konsesjonssøknad. For å oppnå mest mulig ryddighet ønsker ikke myndighetene mer enn en lokalitet per søknad. Nå viser det seg at antall søknader totalt er mindre enn 40. Selv om de søknadene som inneholder mer enn en lokalitet per konsesjon omdefineres til separate konsesjonssøknader, overstiger ikke tallet 40. Myndighetene bestemte seg derfor tidlig om å fravike fordelingsaspektet i tildelingen og for prinsipielt å kunne gi konsesjon til alle søkerne selv om det betydde at enkelte regioner ville få flere konsesjoner enn fordelingsnøkkelen hadde antydnet, dette selvsagt forutsatt at de tilfredsstilte øvrige vilkår (Tabell 2 og vedlegg (kapittel 9)).

---

¹¹ Brev fra Fiskeridepartementet til Fiskeridirektoratet: Ad Tildeling av tillatelser til havbeite med hummer og kamskjell.

¹² Fiskeridirektoratet 18. mars 2004: Kunngjøring. Tildeling av tillatelser til havbeitevirksomhet.

Tabell 2: Antall søknader om konsesjon og lokalitet, fordelt på region og art.

	Konsesjon			Lokalitet		
	Kamskjell	Hummer	otalt	Kamskjell	Hummer	otalt
Region Nordland	2	1	3	2	2	4
Region Trøndelag	2	0	2	2	0	2
Region Møre og Romsdal	2	1	3	3	3	6
Region Vest	6	3	9	9	3	12
Region Sør	4	3	7	4	3	7
Totalt	16	8	24	20	11	31

3.4 Status

Informasjon om status i behandlingsprosessen ble innhentet i slutten av oktober 2004. Tildelingen skjer fra regionkontorene, og informasjonen er basert på kontakt med de forskjellige kontorene. En rekke konsesjoner er allerede faset ut av prosessen. Årsakene til det var enten at søker i samråd med regionkontoret hadde blitt enig om å legge søknaden i bero til nye konsesjoner ble lyst ut, fordi dette vil gi søker anledning til å styrke informasjonsgrunnlaget i søknaden, eller at søknaden allerede på et tidlig tidspunkt og av andre grunner var trukket av søker. Av de søknadene som er trukket ut så langt er det flest hummersøknader.

Størrelsen på de gjenværende søknadene varierer strekt, fra noen få DA¹³ og opp til 16000 DA. Hvis de gjenværende 21 søknadene får konsesjon vil de båndlegge et areal på i overkant av 30000 DA (30 km², eller i snitt om lag 1500 DA per søknad) (Tabell 3). Suldalsvannet i Rogaland er oppgitt til å være 30 km² for dem som ønsker et visuelt inntrykk av hva slags areal dette er.

---

¹³ 1 DA = 1000 m².

Tabell 3: Stipulert arealbehov i DA underveis i behandlingsprosessen (per 25. oktober 2004).

	Kamskjell	Hummer	Totalt
Region Nordland	93	0	93
Region Trøndelag	0	0	0
Region Møre og Romsdal	750	0	750
Region Vest	2425	18000	20425
Region Sør	6510	5150	11660
Totalt	9778	23150	32928

Etter den informasjonen som foreligger å dømme er det få av søkerne som i utgangspunktet er helt uten bakgrunn fra eller kontakt med havbruksnæringa. Spesielt blant søkerne om havbeitekonsesjon med kamskjell er det aktører som har vært med i den virksomheten som ble startet opp av Kamskjellprosjektet for om lag 10 år siden (se blant annet Anon (1998) og Aarset (1996b)). Det er likevel stor spredning i bakgrunnen til disse første aktørene. Mange ser selvsagt for seg at de skal engasjere seg i havbeite med henholdsvis hummer og kamskjell. Men det er også flere som i tillegg ser for seg at de skal selge tjenester og teknologiske løsninger til næringa. Videre er det ikke nødvendigvis noen klare oppfatninger om at havbeite er noe vesentlig forskjellig fra oppdrett. Hvordan man faktisk organiserer egen virksomhet og hva slag driftsmessige tilpasninger man foretar seg er en fremtidig avveining av inntekter og kostnader, av teknologiske muligheter, og av andre avgjørende rammebetingelser. Dette innebærer for eksempel at en produsent av setteorganismer kan se for seg både et intensivt oppdrett og et havbeite som avtagere av deres produkt. Videre er det også en fremtidig avveining hvor lenge setteorganismen blir i oppvekstanlegget.

Bedriftene er gjerne små og entreprenørorienterte. De har en spesialkompetanse (undervannsarbeid, ingeniørkompetanse, spesifikk oppdrettskompetanse, etc.) og ønsker å utvikle engasjementet i havbeite med denne bakgrunnen som kjerne.

Kamskjelloppdretterne har en fortid i Kamskjellprosjektet. Dette prosjektet gjennomgikk i sin tid en metamorfose og omsluttet etter hvert all virksomhet knyttet til skjelloppdrett. Blåskjell ble i en fase den dominerende arten på grunn av volum og antall aktører som engasjerte seg i dette. Flerre av de gjenværende kamskjelloppdretterne etablerte et eget nettverk (FRESA) for å løse felles problemer. Markedsspørsmål, produksjon og salg er blant annet et stort felt der disse aktørene vil ha nytte av felles innsats.

Hummeroppdretterne har organisert seg litt annerledes. De har etablert en egen interesseorganisasjon (Norske Hummeroppdretteres Interesseorganisasjon). De mest aktive aktørene her har nokså forskjellige mål med virksomhetene sine, fra leveranser av utsettklar hummer, leveranser av teknologi for skånsomt utsett, forskning og utprøving, samt fullt havbeite. Heller ikke setteorganismevirksomheten er helt avklart, så de større prosjektene dimensjonerer også egne setteorganismeanlegg.

En generell betraktning om de teknologiske valgene som gjennomføres her både blant kamskjell- og hummeraktørene er at de er mer opptatt av kontroll med organismene (individene) de setter ut enn det som var tilfelle i de betraktningene som ble gjort rundt havbeite tidligere. Og dette på tross av at aktørene, som jeg har vært inne på tidligere, får fulle rettigheter til gjenfangst på lokaliteten. Blant annet er en teknologi som prøves ut i havbeite med kamskjell å bygge gjerder som settes på bunnen for å hindre predatorer i å komme inn i anlegget. I den grad skjellene beveger seg vil de også hindres i å komme seg vekk fra området. Også med hensyn til havbeite med hummer introduseres

teknologi for å kontrollere utsette av yngel i større grad enn det som har vært gjort tidligere. Fordelen med det er at yngelen raskere finner skjul og dermed holder seg der den skal og heller ikke blir tatt av predator.

4 ERFARING

På tross av at havbeite bare så vidt er i gang, så er det allerede mulig å oppsummere noen erfaringer, og peke på endringer i forhold til havbeitevirksomheten slik den ble framstilt under PUSH-programmet for 10 år siden. Den gang ble det drøftet hvordan man skulle takle artenes mobilitet og interferens med andre arter. Nå benytter man stasjonære arter, dessuten gir reguleringen som nevnt tidligere, full fangstrett på lokaliteten. Videre, for 10 år siden var man opptatt av hvordan man skulle høste de rette individene. Nå brukes teknologi til å avgrense de utsatte individene. Tidlig på 1990-attallet var initiativ preget av forsøksprosjekt. Nå forsøker man å utvikle næringsmessige løsninger på havbeite. Her vil vi først avgrense oss til å drøfte det som er relevant innenfor dagens lovverk.

Det interessante i disse tidlige erfaringene er hvor disse første aktørene opplever at deres aktivitet kommer i friksjon med annen type virksomhet i kystsonen. Videre vil det være meningsfullt i denne sammenhengen om det er mulig å trekke ut og generalisere noen av disse erfaringene, med andre ord finne ut om det er noe å lære for andre enn dem som faktisk opplever det, eventuelt om noe kan gjøres så konfliktnivået kan reduseres.

Jeg vil i denne sammenheng beskrive fire forskjellige konflikttyper og også belegge dem med informasjon jeg har fått fra næringa. Det empiriske materialet er alt informasjon jeg har fått fra de prosjektene som nå er under behandling. Jeg finner det ikke rett å identifisere nærmere hvilke prosjekter det er snakk om enn at jeg gjør rede for hvilken art det er snakk om. Informasjonen for øvrig er kommet fram ved intervjuer, foredrag, dokumenter, eller avisoppslag. De fire typene er direkte næringsmessig konflikt, indirekte næringsmessig konflikt, direkte miljømessig konflikt, og indirekte miljømessig konflikt.

4.1 Direkte næringsmessig konflikt

Havbeite kan komme i direkte konflikt med annen næringsvirksomhet på kysten. Dette kan langt på vei avklares gjennom konsesjonstildelingsprosessen der søknaden også skal ligge til offentlig innsyn. Dermed skal både offentlige og private interesser kunne veies før tillatelse eventuelt gis. Imidlertid er havbeite en ny virksomhetsform, og det kan ofte være uklart hvilke krav virksomheten selv setter, og hvilken påvirkning denne virksomheten vil kunne få for annen virksomhet. Argumentasjonene rundt de forskjellige interessentenes krav vil derfor være avgjørende.

Et hummerprosjekt har et overlapp med et taretrålingsfelt. Initiativtager mener dette skal være mulig å kombinere, selv om myndighetene i utgangspunktet er skeptisk til tråling på havbeitefelt, og reguleringene i etterkant vil hindre (fremtidig) tråling på havbeitefelt. Hummeren er flink til å finne gjemmesteder og den beveger seg raskt når den blir uroet. Kanskje kan det også være synergier her ved at næringsstoffer blir frigjort i forbindelse med trålingen? Uttak av tare kan føre til at området blir mindre produktiv inntil taren vokser tilbake, og at dette kan påvirke vekst og overlevelse hos hummeren. Taretrålerne har meg bekjent ikke fremmet sterke synspunkt i denne saken.

Eksempelet viser i alle fall en potensiell interessekonflikt, men som ikke behøver å være ekskluderende. Forhandlingen om driftsmønster, uttak, produksjonsrutiner, og så videre vil kunne innpasse begge virksomhetstyper på den delen av arealet som eventuelt overlapper.

Prosjektet passerte det kommunale nivået med innstilling.

En annen direkte næringsmessig konflikt av en litt annen karakter kan også nevnes. Dette eksempelet belyser forvaltningsmessige krysningspunkter i forbindelse med havbeite. Et hummerprosjekt ble på ordinær måte lagt ut til offentlig innsyn i kommunen i henhold til Plan- og Bygningsloven. Det kom

ingen innsigelser, den var i tråd med det kommunale planarbeidet, og søknaden ble innstilt fra kommunen. Det viste seg imidlertid at ikke-kommunale interesser drev et hummerfiske i kommunen, på dette havbeitearealet. Fiskarlaget Sør har engasjert seg på hummerfiskernes side. Få detaljer om saken er kjent for meg, men det prinsipielle her er fiske etter en art ikke er berørt av det kommunale nivået. Nasjonale marine ressurser forvaltes prinsipielt sentralt, og fiskere kan fiske dem hvor som helst, innen gjeldende regulering.

Problemet er løsbart, men forutsetter forvaltningsteknisk tettere samarbeid mellom forvaltningsenhetene enn det som er vanlig.

4.2 Indirekte næringsmessig konflikt

De fleste både fritids og næringslivsrelaterte operasjoner er tillatt i områder der det skal gis tillatelse til havbeite. Blant annet vil det fortsatt være åpent for de fleste former for fiske. Begrensningene ligger i første rekke på sportsdykking og fiske med bunnredskap som trål. Likevel, i praksis kan det vise seg at beskrankningene blir sterkere. Mange aktørgrupper er redd for at når først en havbeitetillatelse (en rettighet) er tildelt en aktør som så bygger opp en økonomisk aktivitet, og denne aktøren opplever beskrankninger på grunn av annen virksomhet, så vil det være relativt lett for denne aktøren å benytte politisk-administrative instrumenter til å få en (institusjonell) stryking av rettigheten. Hvor enkelt dette i realiteten vil være er uklart, men det finnes en frykt hos "andre" for at det er slik.

I et tilfelle har et hummerprosjekt pådratt seg betydelig lokal motstand. Prosjektet dekket et større område, blant annet et viktig område for de lokale kystfiskerne. Disse vil i utgangspunktet kunne fortsette å fiske med sine redskaper i området. Bekymringen var knyttet til at de når de for eksempel av værmessige årsaker var nødt til å la redskapen stå over, ville oppleve å få hummer i garnene. I en situasjon med utsett av hummer ville dette raskt kunne

få et visst omfang. Resultatet av det igjen kunne bli en institusjonell styrking av havbeiterettigheten, det vil si en reduksjon av de lokale fiskernes anledning til å fiske på dette arealet.

Denne typen konflikter kan vise seg mer kompliserte å løse enn den som er skissert ovenfor fordi den dreier seg om usikkerhet og tillit. Det er vanskelig å tenke seg hva framtida vil bringe, og ordninger som nedfeller seg i praksis og sementeres ved hjelp av investeringer er vanskelige å reversere.

Prosjektet passerte det kommunale nivået med innstilling.

4.3 Direkte miljømessig konflikt

Havbeite er miljømessig kontroversielt. Blant annet derfor ble lovforslaget fra 1994, som inkluderte flere fiskearter, redusert til stasjonære bunnlevende arter. Man antok blant annet at dette ville være langt enklere å håndtere i forhold til viktige miljømessige problemer. Attraktive lokaliteter for, for eksempel, kamskjell er av en beskaffenhet som gjør at de også er attraktive for andre organismer. Sjøfugl, blant annet, dykker etter skalldyr på sandgrunner av en viss dybde. I utgangspunktet vil rettighetshavere kunne oppnå fellingstillatelse for individer av en annen art som er predator på den kultiverte arten. Mye sjøfugl er vernet, men for noen arter er vernet sterkere enn for andre. Uansett er miljøforvaltningen bekymret for at predasjon på utsatte organismer kan påvirke vernet av selv de artene med sterkest vern.

Et kamskjellanlegg er lokalisert opp til et naturreservat. Dette reservatet er omgitt av et fuglefredningsområde vedtatt ved kongelig resolusjon i 1985 etter å ha vært midlertidig verna siden 1980. Dette området er markert som båndlagt areal i kommuneplanen og planene om havbeite kan ikke realiseres uten dispensasjon fra kommuneplanen. Kommunen har involvert fylkesmannens miljøvernnavdeling. Den utsatte kamskjellyngelen står på menyen til mange av

artene i området og nedbeiting vil kunne være en fare for den økonomiske situasjonen på anlegget. Men ettersom alle artene som ærfugl, sjøorre, svartender, havelle er totalfreda, og noen av artene i området er på den norske rød-lista over utryddingstrua arter, kan miljøvernmyndighetene vanskelig å se at det vil kunne bli gitt fellingstillatelse hvis skadebeiting viste seg å bli resultatet.

Det er igjen frykt for en institusjonell innstramning av utsetters i utgangspunktet relativt løse rettigheter som ligger til grunn her. Og igjen kan det være vanskelig å løse disse problemene ettersom de innebærer et usikkert bilde av hvordan ting vil utvikle seg.

4.4 Indirekte miljømessig konflikt

Havbeite innebærer ofte visse inngrep i naturen i tillegg til utsettet av individer, som igjen vil påvirke det omkringliggende miljøet og være potensielt konfliktskapende.

Et eksempel som er kommet frem i forbindelse med samme kamskjellprosjekt som ovenfor er at installasjoner på bunnen i forbindelse med utsettet vil påvirke forskjellig bunndyrs forflytning på bunnen. Dette vil igjen kunne påvirke næringstilgangen til fuglebestanden i området, og derfor være grunnlag for spesielle tiltak.

Situasjonen er spesiell her ettersom innslaget av sjeldne fuglearter er stort. Likevel er det rimelig å anta at det ikke er mer sjeldent enn at dette kan være en konfliktdimensjon som også vil kunne gjøre seg gjeldende andre steder. Spørsmålet er så om det vil være mulig å finne løsninger på dette som alle parter vil kunne leve med. Overvåkning av fuglebestand, terskelverdier for antall individer, kombinert med en mulighet for avskytning er en mulighet, men må i så fall baseres på et system som begge parter har tillit til.

5 MODELLER

Havbeite er avhengig av at det finnes et biologisk grunnlag, en teknisk-økonomisk ”fornuft”, og et politisk klima for denne typen virksomhet. Implementeringen av mer varige bedrifter er også avhengig av avklarte samfunnsmessige politiske og juridiske forhold, som rettigheter til ressursene. Dette kan i korthet kalles institusjonelle forhold og det er disse forholdene som langt på vei bestemmer hva man kan foreta seg med laksen. I det følgende presenteres noen enkle modeller for havbeite med en påfølgende vurdering av hvordan modellen kunne fungere i Norge i dag, gitt dagens rettighetssystemer. Her legges det vekt på de institusjonelle forholdene for havbeite. Om prosjektene også er biologisk eller teknisk-økonomisk mulige ligger utenfor denne drøftingen, men disse momentene trekkes likevel inn i siste avsnitt (for mer spesifikke modeller for laks, se Aarset (1996a)).

5.1 Havbeite organisert rundt den private eiendomsretten

Weyerhaeuser - kanskje USA's største private landeier og et av de største tømmerkompaniene - bestemte seg på 1970-tallet for å bygge opp et industrielt havbeiteforetak.¹⁴ Dette prosjektet er kanskje det mest kjente forsøket på å utvikle havbeite som en fullt kontrollert ”privat” bestand på beite. Den biologiske og teknologiske siden av programmet var relativt suksessfull, og i løpet av kort tid sto anlegget klar til å levere millioner av settefisk. Noen av verdens rikeste lakseelver ligger på nordvestkysten av USA, og laksefisket har vært og er viktig for mange lokalsamfunn fra og med nord i California og nordover. Da den første generasjonen av utsatte laks fra Weyerhaeuser var på vei tilbake til opprinnelsesstedet var det derfor allerede en flåte av kystfartøy til stede i fisket etter de ville bestandene. Ingen av Weyerhaeuser's fisk kom tilbake til utsettingsstedet. Årsakssammenhengene var klare, og Weyerhaeuser

agerte politisk ved at de prøvde å påvirke politisk-administrative organ til å gi dem eksklusiv rett til gjenfangst av egen utsatt fisk i sjøen. Kystfiskerne oppfattet dette som et første skritt på veien til total fortrenging av dem, og mobiliserte i en politisk motoffensiv. Weyerhaeuser's krav ble avvist med den følge at Weyerhaeuser nokså raskt la ned hele havbeitevirksomheten.

Nå er situasjonen den at i Norge er at de eksklusive havbeitrettighetene på laks allerede har fortrenget andre aktører fra gjenfangst. I Norge har grunneierne med andre ord det Weyerhaeuser manglet; (eksklusiv) rett til gjenfangst i sjø. På den annen side, de norske grunneierne er små, mens Weyerhaeuser i utgangspunktet var en gigant, både i form av landareal og økonomiske ressurser. Videre vil aktører innenfor denne modellen kunne benytte teknologi for å kunne kontrollere individer i usikre faser av produksjonssyklusen. Det er allerede utviklet konsept for skånsomt utsett av hummeryngel, som er et stort fremskritt siden forsøkene under PUSH-programmet. Den gang var tapet ved at yngelen beveget seg rundt i vannet før den fant gjemmested betydelig. Videre finnes det andre tekniske løsninger for å holde individene på plass og predatoene ute innen blant annet havbeite med kamskjell.

Et element som også styrker denne modellen er muligheten til å kombinere utsett av yngel med intensivt oppdrett av artene. Hvilke valg man faktisk foretar vil vise seg, men alternativene holdes åpne, og peker på et pivatrettslig teknologisk industrielt opplegg.

5.2 Havbeite som selvfinansierende ”open access”

Denne modellen er lansert for hummer av tidligere fiskerissjef Rolv Vetvik i Sogn og Fjordane. Modellen har likhetstrekk med den måten forvaltningen av sportsfiske etter laksefisk har vært organisert i Norge, ved at brukerne betaler

---

¹⁴ Aqua Seafood.

inn en avgift som så har vært kanalisert tilbake til pleie av den bestanden og den aktiviteten som har vært grunnlaget for avgiften.

Utgangspunktet i denne modellen er at hummerfiskere skal tilegne seg et kompetansebevis (et hummerfiskebevis). For å ta dette beviset må de ta et kurs til en kostnad. Innsatsen i hummerfiske vil til en viss grad reguleres av dette kravet, men utover det er det "open access". Avgiften pløyes tilbake til oppdrett og utsett av setteorganismer av hummer. Lisens som skal finansiere klekking, oppfôring og utsett i et innsatsregulert "open access" fiske. I henhold til modellen vil innsatsen også måtte reguleres ved at det må settes et tak på antall teiner per fisker.

5.3 Havbeite som "selvstyrt" kystfiske

I Alaska har de lokale fiskerimyndighetene gått sammen med fiskerne og andre brukere av laksen for å utvikle en modell for havbeite med laks (se blant annet Amend (1989) for en god framstilling av dette). Laksefisket i USA foregår i statlig farvann og statenes jurisdiksjon strekker seg ut til 3 milsgrensa, og laksefisket er følgelig et kystfiske. Dorg, garn og not er de vanlige redskapstypene, og fartøyene har vanligvis en besetning på 1-3 mann. Fisket er lukket, med et omfattende lisensieringssystem både av båt, bruk og mannskap. Kort fortalt går modellen ut på at "non-profit" selskap setter ut store mengder settefisk. Settefiskproduksjonen finansieres ved at fiskerne betaler inn en viss prosent av omsetningsverdien av fangsten (2 eller 3 %), i tillegg til at selskapet har rett til å gjennomføre et eget fiske ("cost recovery") på en nærmere spesifisert lokalitet i nærheten av utsettingslokaliteten ("terminal fishery").

Settefiskproduksjonen, utsettingsprogrammene, og gjenfangsten administreres av en organisasjon der alle brukere av laksen - både fiskere, fiskeindustri, statsforvaltning, sportsfiskere og allmennhet forøvrig - er representert. I utsettingsprogrammene tas det derfor ideelt sett hensyn både til fiskere så vel

som til andre brukere av ressursen, samt til tilstanden til de ”ville” bestandene i området. Den statlige/lokale fiskeriforvaltningen har et særlig ansvar for oppsyn og kontroll av de ville bestandene. Blir belastningen på disse for stor, vil fiskerimyndighetene iverksette total fiskestopp i kortere eller lengre perioder.

I realiteten er dette en kooperativmodell som også kan være aktuell innenfor havbeite slik det etter hvert framstår i dag. Hummer kan settes ut og tas imot på et sentralt anlegg, og i dette opplegget kan det hentes inn en del av verdien som kan gå til å finansiere nye utsett og overvåking av og ettersyn med arealet. På denne måten kan man også redusere konfliktpotensialet ved at aktører som kunne ha vært lokale opponenter kan delta i virksomheten. Dette er også en metode for å få et omfang på virksomheten som gjør den stor nok til å produsere og selge produktene, og til å kommunisere med myndighetene om øvrige rammevilkår for virksomheten.

6 KONKLUSJON

Forskjeller mellom arter er viktigere i havbeite enn i konvensjonelt oppdrett, ettersom artene må følge svingningene i naturen og artenes krav og forutsetninger.

Havbeiteprosjektene nå er opptatt av å finne teknologiske løsninger som begrenser individenes bevegelsesmønster, der man før var mer opptatt av å finne metoder til å finne igjen de utsatte individene. Dessuten avgrenser loven havbeite til stasjonære arter. Resultatet av dette er at havbeite blir mer likt konvensjonelt oppdrett.

Det er en intensjon om mangfoldighet i forarbeidene til havbeiteloven, men erfaringene så langt antyder et mønster som viser til en konvergens mot tradisjonelt oppdrett der kontroll er sentralt.

Lovverket har innført et skille mellom intensivt og ekstensivt havbeite, mens begrepet havbeite tidligere var forbeholdt ekstensive løsninger. Det er i liten grad problematisert hva den intensive løsningen kan innebære, annet enn at det er gjort oppmerksom på at der fôring inngår må man også søke om utslippstillatelse hos miljøvernmyndighetene. Intensive løsninger er sannsynligvis tatt med for å kunne inkludere former for gjødsling som også tidligere har vært diskutert.

I PUSH programmet var spørsmålet om hvordan en skulle takle artenes mobilitet og interferens med andre arter sentralt. Dette er foreløpig løst ved at havbeite kun inkluderer stasjonære arter, dessuten får aktøren full gjenfangstrett på lokaliteten.

I PUSH programmet var en også opptatt av hvordan man skulle kunne fange inn igjen de rette individene. Nå er aktørene mer opptatt av kontroll med de utsatte individene i hele beiteperioden.

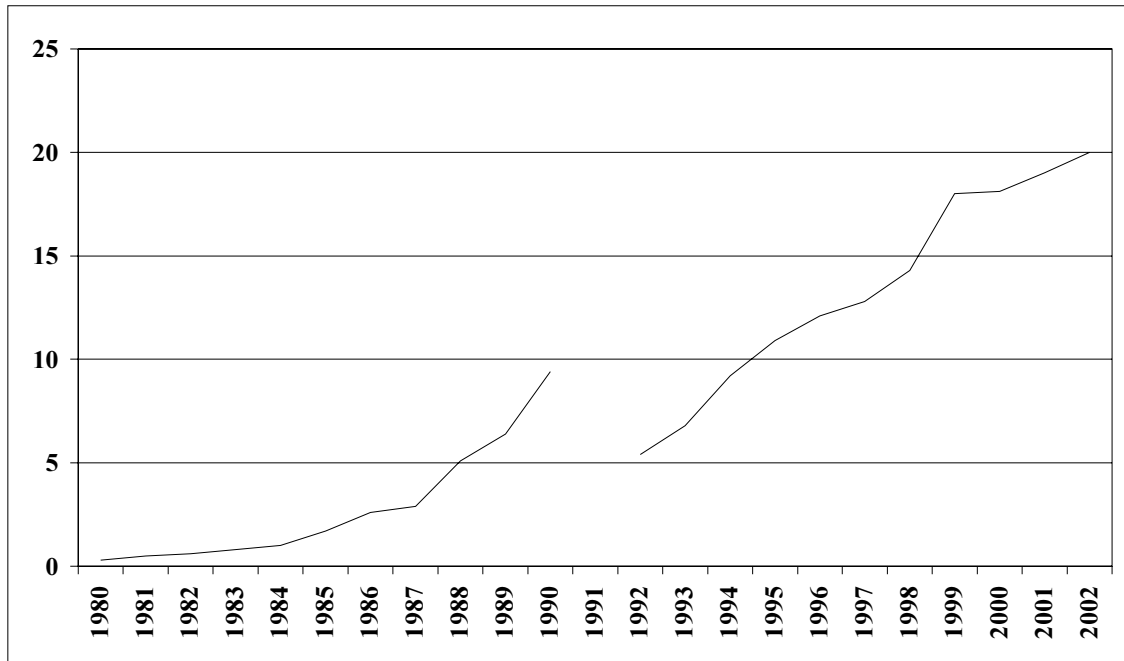
7 FRAMTID

PUSH programmet gikk nokså langt i å slå fast at det den gang skulle svært store endringer i de økonomiske forutsetningene for havbeite til før det kunne være snakk om å finne økonomisk sett bærekraftige løsninger. Allerede nå er så vel teknologi, institusjonelle rammer og økonomiske betingelser endret, og en revurdering av enkelte av disse spørsmålene kan gjennomføres. Den store forskjellen siden den gang er at det er utviklet nye institusjonelle redskaper for å tenke rundt vill bestand og oppdrettete individer, som igjen reduserer muligheten til å skille klart mellom disse.

I det følgende skisseres i korthet forskjellige mulige problemstillinger for videre arbeid med havbeite. Se også de teknologiske vurderingene i HIs rapport fra ca 2001.

7.1 Stadig større andel av sjømaten produseres ”stasjonært”

Oppdrettsnæringa har revolusjonert sjømatproduksjonen, og stadig større andel av den sjømaten som bringes på land i Norge er produsert ”stasjonært” på en gitt, avgrenset lokalitet (Figur 1). Havbeite vil være en videreføring og utvidelse av de prinsippene intensive oppdrettsformer har etablert. Også havbeite baserer seg på en geografisk eksklusivitet. Kysten lukkes til og privatiseres. Denne situasjonen vil utløse en rekke nye spørsmål og oppgaver som må håndteres. Nedenfor nevnes kort noen av disse.

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Figur 1: Kvantum fra laks og ørret oppdrett i % av oppfisket kvantum fra de øvrige norske fiskeriene.

7.1.1 Effekter via det omkringliggende naturmiljø

Havbeite innebærer at utsatte individer kommer i kontakt med ville individer av samme art, og dette har implikasjoner av miljømessig (genetiske spørsmål), driftsmessig (hvordan organiseres gjenfangst), teknologisk (hva er mulig), og økonomisk (hvordan påvirkes kostnadsbildet) karakter. Interferensspørsmålet er sentralt både med tanke på biologisk funderte problemstillinger, men også interessekonflikter mellom grupper som har interesser i de forskjellige bestandene enkeltindividene representerer (Aarset 1998). Hvilke problemer oppstår ved at individene i havbeite kommer i berøring med ville individer?

7.1.2 Slitasje på samarbeidsformer, rettighetssystemer og andre menneskeskapt miljøfaktorer

Havbeite vil påvirke virksomheten til andre (offentlige og private) aktører i kystsonen. Hvor stor denne påvirkningen vil være vil variere. Mens noen legger vekt på det innovative ved havbeite og at man derfor må akseptere kontroversielle reguleringer for å få dette testet ut, er andre bekymret for konsekvensene av introduksjonen av nye institusjonelle systemer. Er de først innført vil fremtidige hendelser kunne føre til en innstramning av de rettighetene som allerede er nedfelt i de nye institusjonene. Hvor langt vil havbeiters eksklusive rettigheter i sitt område strekke seg, og hvordan vil disse rettighetene påvirke andre aktørers rettigheter?

Ettersom retten til gjenfangst også inkluderer de ville individene av den gjeldende arten på lokaliteten er det snakk om en eksklusiv fangstrett. Men det kan jo være fiskere som allerede er involvert, eller kunne tenke seg å bli involvert, i fiske på denne arten på den lokaliteten. Hva med dem? Fiskerettigheter som ikke er representert lokalt kan altså overkjøres i tildelingsprosessen. Hva innebærer en eksklusiv fangsrett?

Allmennhetens tilgang generelt og visse næringsaktiviteter spesielt vil begrenses innenfor havbeiteområdene ved at noen gis eksklusive rettigheter. Vernet av disse rettighetene kunne styrkes hvis det viser seg nødvendig for å sikre den økonomiske driften i en havbeitevirksomhet. Hvilke endringsmuligheter ligger i en havbeiterettighet?

7.1.3 utfordringer knyttet til infrastruktur, marked, og salg

Havbeite utfordrer tilvante forestillinger om hvordan vi utnytter kysten og kystarealene. Driftsformene vil være nye, men likevel vil de ”brynes” mot en norsk institusjonell virkelighet (offentlige reguleringssystemer, alminnelige oppfatninger, rettspraksis, geografiske og topografiske forhold, biologiske og

økologiske systemer, økonomiske rammer). Hva slags form kan et havbeite i Norge få?

Utprøving av mange driftsformer og teknologityper eller skal en legge seg tett på alminnelig oppdrett? Siste vil være vanskelig ettersom dette er en ”rasjonalisert” driftsform etter mange år under hardt konkurranseutsatt press.

Det biologisk funderte rasjonale for havbeite er at individene som settes ut selv skal gå på beite og så kunne fanges inn basert på kunnskap om livssyklus og andre arts karakteristika. Slik sett er havbeite fornuftig. Om havbeite er fornuftig å involvere seg i for bedrifter, organisasjoner, eller samfunn er avhengig av en rekke vilkår. Konfliktpotensialet er omfattende. Selv den meget forsiktige versjonen som prøves ut nå vekker motstand. Ennå er det eksperimentert lite med bedriftstype eller organisasjonsform i forbindelse med havbeite. Det kan være slik at konfliktskapende elementer kan ”internaliseres” og på den måten unngå at de river et ellers godt prosjekt fra hverandre. Er havbeite en fornuftig metode for å få til verdiskapning på kysten?

7.2 Forvaltningsmessig grenseflateproblematikk

Havbeite er reelt og potensielt konfliktskapende fordi det utfordrer etablerte og tradisjonelle rettighetssystemer. Rent forvaltningsmessig innfører havbeite noen nye prinsipper som kan bli komplisert å løse, knyttet til reguleringen av fiske.

7.2.1 Hvordan skal havbeite håndtere skillet mot lovverket innen fiskeri og havbruk?

Stadig større andel av norsk sjømatproduksjon foregår stasjonært på oppdrettslokaliteter. Norsk fiskeriforvaltning er tradisjonelt basert på prinsippet om marine organismer som en mobil ressurs. Næringsreguleringen har vært sentralisert og fokusert på inngangen i næringa. Er man først akseptert som fisker er begrensningene knyttet til kvoter og ikke regioner, og de marine

ressursene innen norsk jurisdiksjon er i prinsippet tilgjengelig for alle godkjente fiskere. Det nye havbeiterglementet viser ennå tydeligere framveksten av et lokalorientert perspektiv i fisket. Kommunene har gjennom Plan og Bygningsloven en rett til å forvalte kystarealene, og kommunens rolle i forvaltning av kystarealene skal styrkes. Fiskerimyndighetene gjennom Saltvannsfiskeriloven, Deltagerloven, Oppdrettsloven og Havbeiteloven forvalter fiskeri- og havbruksnæringene. På kort sikt kan en styrking av arealforvaltningsperspektivet føre til at ikke-lokale fiskeriinteresser kan bli overkjørt i arealbruksbeslutninger fordi de ikke høres i de kommunale organene. På lengre sikt kan dette innebære en ny måte å organisere de marine primærnæringene på.

7.2.2 Modifikasjoner i havbeite- og oppdrettslovgivningen åpner for nye driftsformer på kysten

Forslaget til ny havbrukslov foreslår en sammenslåing av havbeiteloven og oppdrettsloven. Konkursforskriften i henhold til oppdrettslovgivningen åpner for å la rettigheten kunne brukes som pant. Dette er ikke gjeldende lov innefor den nåværende havbeitelovgivning. Men i det forslaget til ny havbrukslov (oppdrett + havbeite) vil det sannsynligvis bli akseptert. Da vil eiermessig status til oppdrett/havbeite rettighetene bli unntatt offentlig regulering og slike skift må kun meldes inn til myndighetene. Det innebærer at kystareal i realiteten blir omsettelig. Endret flytteforskrift for oppdrettsanlegg gir i tillegg oppdretter større frihet til å velge lokalisering. Alt dette er elementer i en prosess for å styrke arealaspektet på bekostning av en mer næringsorientert ressursforvaltning. Gjenfangstplikt tas opp i loven (§ 6), men problematiseres tilsynelatende lite i forarbeidene, og har også fått liten oppmerksomhet. Denne plikten kan bli problematisk å håndtere ettersom skalaen på denne virksomheten øker. Gjenfangstrett er knyttet til lisensiert areal og knyttet til art, uavhengig av om individene er usatt eller ikke.

7.2.3 Stedegne stamdyr og geografisk avgrensing

Bruk av stedegne stammer er et krav i lovgivningen, men det er i liten grad drøftet hva ”stedegen” innebærer i denne sammenheng. Ved et kommersielt løft i havbeite vil store mengder setteorganismer utvikles, det vil også oppstå krefter som vil ønske å sentralisere og effektivisere setteorganismeproduksjonen. Hvilke krav skal ligge på denne virksomheten, og med hvilken begrunnelse?

8 REFERANSER

- Aarset, Bernt. Kamskjellprosjektet. Arbeidsnotat nr. 4. 1996b.
- Aarset, Bernt. Laksen: Fra felles til privat eiendom. Rapport nr. 1. 1996a. Tromsø, Norges fiskerihøgskole/PUSH-programmet.
- Aarset, Bernt. 1998. Herding the coastal commons - how to manage cod as livestock. In *Commons in a Cold Climate. Coastal Fisheries and Reindeer Pastoralism and in North Norway: The Co-Management Approach*. Ed. Jentoft, Svein. Castherton Hall, Carnforth, UK: UNESCO and Parthenon Publishing.
- Abd-Elmoneim, Mahmoud M. and Hiroshi Masuda. 1991. "An economic review of artificial salmon propagation and management operations in Japan." *Bulletin of the Faculty of Fisheries* 4258-79.
- Amend, Donald F. 1989. Alaska's Regional Aquaculture Associations Co-Management of Salmon in Southern Southeast Alaska. In *Co-Operative Management of Local Fisheries. New Directions for Improved Management and Community Development*. Ed. Pinkerton, Evelyn. Vancouver: University of British Columbia Press.
- Anon. Symposium om kulturbetinget fiske etter laksefisk. 1981. Bergen, Direktoratet for vilt og ferskvannsfisk og Havforskningsinstituttet.
- Anon. Salmon Farming Conference. 1-128. 1987. Reykjavik, Island, Veidimalastofnun, Institute of Freshwater Fisheries. 1985.
- Anon. Utvikling av Kamskjellprosjektet. Prioriterte oppgaver for norsk skjellnæring i årene 1998-2003. 1998. Bergen, Kamskjellprosjektet.
- Baadsvik, Karl. Kulturbetinget fiske: framdriftsrapport 1988 og videreføringsprogram med budsjettforslag for 1989. 1988. Trondheim, NINA.
- Bailey, John K. Canadian Sea Ranching Program (East Coast). 2, 443-8. 1987. Berlin. World Symposium on Selection, Hybridization, and Genetic Engineering in Aquaculture. 1986.
- Bannister, R. C. A. 1991. "Stock enhancement (Workshop report)." *ICES Marine Science Symposia* 192191-2.
- Berg, Emil R. 1981. "Management of Pacific Ocean Salmon Ranching: A Problem of Federalism in the Coastal Zone." *Coastal Zone Management Journal* 941-76.
- Bhat, B. Vishnu. 1989. "Shrimp Mariculture: Sea Ranching Technology in Japan." *Seafood Export Journal* 2129-34.
- Bjerknes, Vilhelm. Pukkellaks i Norge. Jakt-Fiske-Frileuftsliv . 1977.
- Borthen, Jørgen and Audun Sandberg. Havbeite i Japan. Reiserapport. 1995. Bergen, PUSH.

- Campbell, J. S. Ocean Ranching and Enhancement and Their Relevance to the Salmon Fishery in New Zealand. 27, 39-45. 1980. Wellington, New Zealand, Marine Department, Fisheries Research Division.
- Crowe, A. W. The N. Z. Salmon Co. Ocean Ranching Venture. 47, 8-10. 1985. Christchurch, New Zealand, Marine Department, Fisheries Research Division.
- DPA Group Inc. British Columbia Salmon Fleet Financial Performance 1981-1985. Ed. Chamut, Pat. 1-44. 1988. Vancouver, B.C., The DPA Group Inc.
- FKF. Rapport fra fiskeriseminar om kulturbetinget fiskeri. 5, 1-25. 1982. Tromsø, Fiskerikandidatenes forening.
- Galat, J. R. Conflicts in Salmon Harvest. 1981.
- Gladson, Jim. Ocean Salmon Ranching Private Aquaculture in Oregon. Oregon Wildlife [June], 3-9. 1982.
- Gotfrit, C. W. Chilean Salmon. INFOFISH Marketing Digest [4], 13-6. 1985.
- Gregussen, Otto. Havbrukspolitisk redegjørelse. Havbrukspolitisk redegjørelse i Stortinget 23. januar 2001. 2001. Oslo, Fiskeridepartementet.
- Hallenstvedt, Abraham. 1999. Management of enhanced stocks: social, economic and access issues. In *Stock enhancement and sea ranching*. Ed. Howell, Bari R., Erlend Moksness, and Terje Svåsand. Oxford: Fishing News Books/Blackwell Science Ltd.
- Hansen, Lars P. and Bror Jonsson. 1986. "Salmon Ranching Experiments in the River Imsa: Effect of Day and Night Release and of Sea-Water Adaption on Recapture-Rates of Adults." *Rep.Inst.Freshwater Res.* 6347-51.
- Havbeiteprogrammet PUSH. Styrets sluttrapport. 1998. Oslo, Norges forskningsråd. PUSH.
- Heggberget, Tor G. Havbeiteforsøk i Nykvågvassdraget 1988-95. 1-10. 1987. Trondheim, Direktoratet for Naturforvaltning, Forskningsavdelingen.
- Himsworth, Dan. 1981. "Impact on Wild Salmon Runs By Oregon's Ranching Industry." *Aquaculture Magazine* 12-6.
- Huse, Ingvar. Kulturbetinget fiske etter laks i Stillehavet. Norsk fiskeoppdrett [4], 18-20. 1990. Bergen, Norsk fiskeoppdrett AS.
- Isaksson, Arni. 1988. "Salmon Ranching: A World Review." *Aquaculture* 751-33.
- Kotaki, Kiyoshi. The state and prospects of stock enhancement ("Saibai Gyogyo") projects in Japan. FI:CCFM/92/Exp.21, 1-9. 1992. Kobe, Japan, FAO.
- Lannan, J. E. 1980. Salmon Ranching in Oregon. In *Salmon-ranching*. Ed. Thorpe, J. E.
- Lannan, J. E. and Dan Himsworth. Adaptive and behavioral responses to artificial propagation in a stock of chum salmon, *Oncorhynchus keta*. 1980. Proceedings of a Symposium on salmonid ecosystems of the North Pacific Ocean. McNeil, William J.

- Mårvik, Øyvind, Åge Elvheim, and Edvin Bakkevik. Utsetting og gjenfangst (kulturbetinget fiske) av marine arter på det åpne hav og i avstengte fjordarmer, poller etc. 1-21. 1989. Trondheim, Norges Fiskarlag.
- McNeil, William J. 1980b. Legal aspects of salmon ranching in the Pacific.
- McNeil, William J. 1980a. Salmon ranching in Alaska.
- McNeil, William J. Salmon ranching in Oregon. 1981a. Proceedings of the Salmon Symposium.
- McNeil, William J. Salmon ranching in Oregon. 1981b. Ocean Ranching and Restocking.
- McNeil, William J. World salmon ranching. 2, -883. 1983. San Francisco. Proceedings Ocean'83 Effective use of the sea: An update.
- McNeil, William J. 1984. "Salmon ranching: A growing industry in the North Pacific." *Oceanus*-31.
- McNeil, William J. Salmon Ranching in Oregon. 30, 68-9. 1981c. Wellington, New Zealand, Marine Department, Fisheries Research Division.
- Midling, Kjell Ø., Tore S. Kristiansen, E. Ona, and Victor Øiestad. Fjordranching with Conditioned Cod. 1-11. 1987. ICES, Mariculture Committee.
- Moe, N. H. and S. J. Wing. Salmon ocean ranching in North America, and by Newhaven Salmon Ranch in New Zealand. 47, 25-7. 1985. Wellington, New Zealand, Marine Department, Fisheries Research Division.
- Needham, E. E. The Future of Fishfarming Including Sea Ranching. 1-8. 1981. The first international fish farming conference. 1981.
- NOU. Lov om havbeite. 10. 1994. Oslo, Fiskeridepartementet.
- Odelstingsproposisjon. Om lov om havbeite. 63. 1999.
- Olsen, Bjørn Eirik. Plantedyrking i havet. Erfaringer fra to års studier av japansk havbruksnæring. 1-12. 1985. Tromsø, FTFL. Havbruk. Vårkonferansen. 1985.
- Pedersen, Tom N. and Elin Kjørsvik. Proceedings from the Symposium and Workshop 21-23 october. 1990. Bergen, Norway.
- Ryther, John H. 1981. "Mariculture, Ocean Ranching, and Other Culture-Based Fisheries." *BioScience* 31.
- Saito, Katsuo. 1984. "Ocean Ranching of Abalones and Scallops in Northern Japan." *Aquaculture* 39361-73.
- Sørstrøm, Stein Erik. Havbeite med laks - fremtidens havbruk? Fiskets Gang [9], 31-5. 1989.
- Suda, Akiro. Present Status and Projects on Sea Ranching Operations in Japan. 11-26. 1990. Bergen, Norwegian Society for Aquaculture Research.

Thorpe, J. E. 1980. *Salmon Ranching*. London: Academic Press.

Thorpe, J. E. 1985. Ocean ranching - general considerations. In *Ocean ranching*.

Todd, Peter and Graeme Coates. Development of Salmon Farming in New Zealand: Prospects of the Future. 21-5. 1989. Proceedings of Aquanz'88: a national conference on aquaculture. 1988.

Wandsvik, Asmund and Erlend Austreng. Akvakultur i Japan: Havbeiting med Stillehavslaks. 1978.

9 VEDLEGG. SØKERLISTE PR. 27. APRIL 2004 (AJOURFØRT 3. MAI 2004)

Region	Kommune	Søkers navn	Ant. Søkn.	Ant. Lok.	Art/lokalitet
Region Nordland	Herøy	Maximus Helgeland AS	1	1	Kamskjell
Region Nordland	Sømna	Guri Gunnes Oppegård	1	1	Kamskjell
Region Nordland	Tysfjord	Tysfjord Hummer AND	1	2	Hummer
Totalt Region Nordland			3	4	2 Kamskjell 2 Hummer
Region Trøndelag	Frøya	Seashell AS	2	2	Kamskjell
Totalt Region Trøndelag			2	2	2 Kamskjell
Region Møre og Romsdal	Averøy	Lars J. Mork (Mork kamskjell)	1	1	Kamskjell
Region Møre og Romsdal	Sandøy	AkvaMar AS	1	2	Kamskjell
Region Møre og Romsdal	Aure og Tustna	Møre Havbruk AS SUS	1	3	Hummer
Totalt Region Møre og Romsdal			3	6	3 Kamskjell 3 Hummer
Region Vest	Askøy/Meland	Helland Skjell AS	1	1	Kamskjell
Region Vest	Askvoll	Kystvilt	1	1	Kamskjell
Region Vest	Øygarden	Norway Seafarm	1	1	Kamskjell
Region Vest	Kvinnherad/Stord	Nordskjell AS	1	4	Kamskjell
Region Vest	Øygarden	Nordøy Skjell AS	1	1	Kamskjell
Region Vest	Øygarden	Vik Havbeite	1	1	Kamskjell
Region Vest	Selje	Kvamme Havbeite DA	1	1	Hummer
Region Vest	Selje	Severin Alvestad	1	1	Hummer
Region Vest	Bremanger	Grotle Havbeite	1	1	Hummer
Totalt Region Vest			9	12	9 Kamskjell 3 Hummer
Region Sør	Tysvær	Rogaland Shellfish	1	1	Kamskjell
Region Sør	Tysvær	Rogaland Shellfish	1	1	Kamskjell
Region Sør	Rennesøy	Ariell Skjell	1	1	Kamskjell
Region Sør	Kvitsøy	Kvitsøy Edelskjell	1	1	Kamskjell
Region Sør	Kvitsøy	Aegir Havbruk	1	1	Hummer
Region Sør	Farsund	Aegir Havbruk	1	1	Hummer
Region Sør	Risør	NINA/forskning	1	1	Hummer
Totalt Region Sør			7	7	4 Kamskjell 3 Hummer
Totalt for landet			24	31	20 Kamskjell 11 Hummer

10 VEDLEGG. LOV 2000-12-21 NR 118: LOV OM HAVBEITE.

Kapittel I. Innleiande føresegner

§ 1. Formål

Formålet med denne lova er å bidra til at havbeite kan få ei balansert og bærekraftig utvikling og bli ei lønsam kystnæring.

§ 2. Virkeområde

Lova gjeld utsetting og gjenfangst av krepsdyr, blautdyr og pigghuder til næringsformål (havbeite). Verksemd som har løyve etter lov 14. juni 1985 nr. 68 om oppdrett av fisk, skalldyr m.v. blir ikkje omfatta av lova. Departementet avgjer i tvilstilfeller kva som skal reknast som havbeite etter lova.

Lova gjeld i Noregs økonomiske sone.

Kapittel II. Løyve til havbeite. Gjenfangst

§ 3. Løyve til havbeite

Ingen kan drive havbeite utan løyve frå departementet.

Løyve kan ikkje bli gitt dersom det er fare for skadelege verknader på folkehelsa eller miljøet, medrekna fare for skade på det biologiske mangfold, økologisk ubalanse eller spreiding av sjukdommar.

Ved tildeling skal ein leggje stor vekt på samfunnsmessige nytte- og skadeverknader av tiltaket, herunder korleis verksemda passer inn i det regionale næringslivet elles og verdien av lokal tilknytning.

Endra med lov 19 des 2003 nr. 124 (i kraft 1 jan 2004).

§ 4. Særskilt løyve til føring og andre tiltak

Departementet kan gi løyve til føring og andre tiltak i forbindelse med havbeite.

§ 3 gjeld så langt den passar.

§ 5. Innhaldet i løyvet

Løyvet gjeld eitt eller fleire geografisk avgrensa områder (lokalitet).

Det kan setjast nærare vilkår i løyvet, mellom anna om avgrensing i tid, avgrensing med omsyn til artar og talet på individ som kan settast ut og anna som er nødvendig av omsyn til miljøet, allemannsretten og andre interesser i området.

Departementet kan ved vedtak gi føresegner om anlegg og innretningar.

§ 6. Gjenfangst

Innehavaren av løyve etter §§ 3 og 4 (rettshavaren) har einerett til fangst etter den utsette art i lokaliteten i den utstrekning dette ikkje strider mot særlege rettar. Rettshavaren plikter i samme utstrekning å gjenfange den utsette arten. Departementet kan ved vedtak gjere unntak frå plikta til slik gjenfangst.

Gjenfangsten skal skje på ein slik måte at den er til minst mulig skade for ville bestandar.

Departementet kan ved vedtak regulere gjenfangsten for den enkelte art uavhengig av anna lovgivning.

§ 7. Oppryddingsplikt

Den som driv havbeiteverksemd plikter ved opphør av verksemda så langt det er mogleg å gjenopprette miljøtilhøva i området, herunder fjerning av anlegg og innretningar samt å gjenfange dei utsette organismane.

Departementet kan gi føresegner om at rettshavaren skal stille nødvendig sikkerhet for å gjennomføre gjenoppretting som nevnt i første ledd.

§ 8. Overføring av løyve, endringar i eigartilhøva

Løyve til havbeite kan ikkje overførast.

Løyvet kan likevel pantsettast. Pantsettinga får rettsvern ved tinglysing i lausøyreregisteret.

For å sikre at gjeldande vilkår for tildeling og drift framleis blir oppfylt, kan departementet fastsetje at endringar i eigartilhøva hos innehaver av løyve må godkjennast.

§ 9. Endring og tilbakekall av løyve

Dersom føresetnadene som ligg til grunn for eit løyve blir vesentleg endra eller dersom det er nødvendig for å sikre omsynet til miljøet, herunder omsynet til biologisk mangfold, økologi og sjukdomsbekjemping, kan departementet:

- a) heilt eller delvis trekke tilbake løyvet,
- b) endre vilkår i løyvet,
- c) sette nye vilkår i løyvet.

Eit løyve kan heilt eller delvis trekkast tilbake ved grove eller gjentatte brot på føresegner gitt i eller i medhald av lova, når løyvet ikkje er nytta innan ein bestemt frist, eller når det elles følger av alminnelege forvaltningsrettslege reglar.

Den som på privatrettsleg grunnlag har rett på verdien av organismane i lokaliteten, mister ikkje denne retten sjølv om løyvet blir trekt tilbake. Dette gjeld likevel berre i det omfang gjenfangst kan skje i samsvar med lova og for ein avgrensa periode. Departementet fastsett ved vedtak dei nærare vilkår for gjenfangst i slike høve og periodens lengde.

§ 10. Regulering av anna bruk og utnytting av lokalitet og buffersone

I den utstrekning det er nødvendig for å beskytte rettshavaren sin gjenfangstrett etter § 6 første ledd, kan departementet ved vedtak avgrense eller forby anna bruk og utnytting av lokaliteten, herunder fiske etter andre artar. Det kan tilsvarende fastsettast avgrensingar eller forbod mot anna bruk og utnytting i eit område utanfor lokaliteten (buffersone).

Fiske i lokaliteten og buffersona kan regulerast utan omsyn til føresegner gitt i eller i medhold av lov 3. juni 1983 nr. 40 om saltvannsfiske m.v.

§ 11. Skjønn

Dersom gjenfangstretten etter § 6 første ledd avgrensar allemannsrettar som har erstatningsrettsleg vern etter alminnelige rettsgrunnsetningar, skal innehaver av løyve til havbeite betale erstatning etter skjønn.

Kapittel III. Gjennomføring av lova og vedtak i medhald av lova

§ 12. Opplysningsplikt

Den som har eller søker om løyve til å drive havbeite plikter utan hinder av teieplikt å gi dei opplysingar og foreta dei undersøkingar som departementet krever for at styresmaktene skal kunne utføre sine gjeremål etter lova her. Når særlege grunner tilseier det, kan opplysingar krevast av den som leverer varer og tenester til den som har eller søker om løyve til havbeite.

§ 13. Tilsyn

Vedkomande styresmakt har adgang til eitkvart anlegg og område i tilknytning til havbeiteverksemd, og til å foreta dei undersøkingar som er nødvendige for å utføre sine oppgåver etter lova.

§ 14. Tvangsmulkt

For å sikre at føresegnene i lova eller i vedtak i medhald av lova blir gjennomført, kan departementet gi forskrift om tvangsmulkt.

Tvangsmulka kan innkrevjast frå den frist departementet har sett for retting av tilhøvet. Tvangsmulka kan også fastsetjast på førehånd og byrjar då å løpe den dagen eit ulovleg forhold ligg føre. Det kan fastsettast at tvangsmulka påløper så lenge det ulovlege forholdet held fram, eller at mulka forfell for kvart brot.

Tvangsmulkt er tvangsgrunnlag for utlegg. Departementet kan ettergi krav på påløpt tvangsmulkt.

§ 15. Iverksetting

Dersom vilkår i løyvet eller pålegg gitt i medhold av lova blir brotne, kan vedkomande styresmakt sørge for iverksetting på den ansvarlege si rekning. Dei utgiftene som fylgjer av dette er tvangsgrunnlag for utlegg.

Dersom det er nødvendig å gjennomføre tiltak straks, kan vedkommande styresmakt sørge for umiddelbar gjennomføring av tiltak uten at pålegg er gitt.

§ 16. Inndraging

Vinning frå verksemd i strid med føresegner i lova eller i vedtak i medhald av lova kan inndragast. Kostnader som knytter seg til den rettsstridige verksemd skal trekkast frå inntekta ved berekninga av vinning. Dersom storleiken på vinninga ikkje kan godtgjerast, kan det fastsettast eit beløp som ein antar svarer til vinninga.

Inndraging kan skje utan omsyn til om forholdet medfører straffeansvar. Vedtak om inndraging er tvangsgrunnlag for utlegg. Domstolane kan prøve alle sider ved vedtaket.

§ 17. Gebyr

Departementet kan gi forskrift om gebyr for behandling av søknader og for andre oppgåver som blir utført av offentlege styresmakter innafor lova sitt virkeområde.

Skuldig gebyr er tvangsgrunnlag for utlegg.

§ 18. Forskrifter

Departementet kan gi nærare føresegner til utfylling og gjennomføring av reglane i lova, herunder om internkontroll, tilsyn og krav til fagleg kompetanse.

Kapittel IV. Straff

§ 19. Straffansvar

Den som forsettleg eller aktaust overtrer føresegner eller vilkår gitt i eller i medhald av lova blir straffa med bøter eller fengsel inntil 1 år. På same måte straffast medvirkning og forsøk.

Ved særleg skjerpande tilhøve kan fengsel inntil 2 år anvendast, om ikkje strengare straffebod kan anvendast.

Departementet kan ved forskrift fastsette at brot på føresegner i medhold av lova ikkje medfører straff.

Kapittel V. Avsluttande føresegner

§ 20. Ikrafttreding og endringar i andre lover

Lova trer i kraft frå den tid Kongen bestemmer.

Frå samme tid skal følgjande føresegner i andre lover endrast slik: - - -

11 VEDLEGG. FOR 2003-08-28 NR 1110: FORSKRIFT OM TILDELING OG DRIFT VED HAVBEITEVERKSEMD (HAVBEITEFORSKRIFTA).

Kapittel I. Innleiande føresegner

§ 1. Føremål

Føremålet med denne forskrifta er å medverke til at havbeite kan få ei balansert og bærekraftig utvikling og bli ei lønsam kystnæring, samt å førebyggje, avgrense og utrydde smittsam sjukdom hjå akvatiske dyr.

§ 2. Verkeområde

Forskrifta gjeld utsetting og gjenfangst av krepsdyr, blautdyr og pigghuder i næringsføremål (havbeite) samt smitteførebygging ved slik verksemd.

§ 3. Definisjonar

I denne forskrifta meiner ein med:

- a) akvakulturverksemd: verksemd der ein driv med oppdrett eller havbeite eller på annan måte held akvatiske dyr i kultur.
- b) hausting: systematisk gjenfangst av eit utsett av havbeitedyr. Fjerning av dyr i samband med prøveuttak, kontroll, røkting mv. er ikkje å sjå på som hausting.
- c) lokalitet: eit geografisk avgrensa område nærare fastsett i løyve, der innehavar av løyve har eksklusiv rett til utsett og gjenfangst av den utsette arten.
- d) fiskeristyresmaktene: Fiskeridirektoratet eller den Fiskeridirektoratet gjev mynde etter forskrifta.

Kapittel II. Tildeling og retildeling

§ 4. Tildelingsmynde

Fiskeristyresmaktene kan etter søknad tildele løyve til havbeite og særskilt løyve til føring og andre tiltak.

§ 5. Særlege avgrensingar ved tildeling

Fiskeridepartementet kan avgrense talet på tildelte løyve nasjonalt, regionalt og lokalt, for å sikre at havbeitenæringa får ei forsiktig utvikling med omsyn til konsekvensar for miljø, utøving av allemannsrett og andre næringsinteresser.

Løyve til havbeite skal tildelast etter koordinerte sakshandsamingsrundar. Fiskeridepartementet fastset kor mange slike rundar som er naudsynt per år.

§ 6. Søknad om løyve

Fiskeristyresmaktene kan krevje dei opplysningar frå søkjaren som dei finn naudsynt for å handsame søknaden.

Søknad skal fyllast ut på skjema fastsett av fiskeristyresmaktene. Søknad etter denne føresegna skal fyllast ut i fem eksemplar som skal sendast til fiskeristyresmaktene.

Søknad kan sendast i berre eitt eksemplar dersom både søknad og vedlegg er i A-4-format og verken søknad eller vedlegg inneheld dokument med fargar. Slik søknad kan òg sendast elektronisk.

Søkjaren skal etter tilvisning frå kommunen syte for at beskriving av art og lokalisering av den omsøkte verksemda vert kunngjort i Norsk Lysningsblad og i to aviser som er fast lesne i området.

Søknaden skal mellom anna innehalde:

- a) Kvittering for betalt sakshandsamingsgebyr, jf. § 34.
- b) Investerings- og finansieringsplan.
- c) Kartkoordinatar for dei omsøkte lokalitetane samt kart kor desse er teikna inn.
- d) Opplysningar om i kva for utstrekning søkjar ynskjer å gjennomføre tiltak før og i driftsfasen med tanke på å klargjere lokaliteten.
- e) Plan for opprydding ved avslutning av verksemda.

- f) Opplysningar om den planlagde drifta, her medrekna driftsplan, tilgang på havbeitedyr for utsett mv.
- g) Miljøtilhøve, her medrekna dokumentasjon av opphavet til havbeitedyra og dokumentasjon av miljøtilstanden på omsøkte lokalitetar, jf. § 7 andre og tredje ledd.
- h) Opplysningar om lokaliteten, her medrekna planstatus for lokaliteten, avstand til vassdrag, verneområder, andre lokalitetar og anna akvakulturverksemd samt tilhøvet til allemannsretten mv.
- i) Opplysningar om i kva grad omsøkt drift vil kunne komme i konflikt med andre brukarinteresser i området.

§ 7. Ufråvikelege vilkår

Løyve kan ikkje bli gjeve dersom det er fare for skadelege verknader på folkehelsa eller miljø, medrekna fare for skade på det biologiske mangfaldet, økosystema eller spreining av sjukdomar.

Løyve kan berre gjevast til utsett av havbeitedyr som er stadeigne.

Søkjjar skal kunne dokumentere miljøtilstanden på lokaliteten.

0 Endra ved forskrift 9 jan 2004 nr. 185.

§ 8. Andre vilkår for tildeling

Ved tildeling skal ein leggje stor vekt på samfunnsmessige nytte- og skadeverknader av tiltaket, her medrekna:

- a) i kva grad den omsøkte verksemda vil vere med å realisere det potensialet som ligg i havbeitenæringa.
- b) planlagd økonomisk verksemd søkjaren har i regionen, medrekna integrasjon med anna næringsverksemd til dømes ved samarbeid med andre næringsdrivande.
- c) i kva grad den omsøkte verksemda vil avgrense utøving av allemannsretten i området, særleg med omsyn til tradisjonelt fiske, andre næringsinteresser og fritidsaktivitetar.

§ 9. Økonomisk garanti

Fiskeristyresmaktene kan krevje at søkjjar stiller fullgod økonomisk garanti for at gjenoppretting som nemnt i § 31 vert gjennomført.

§ 10. Særskilt løyve til føring og andre tiltak

Føring av havbeitedyr og andre tiltak i samband med verksemda kan berre skje etter løyve frå fiskeristyresmaktene. Det må søkjast særskilt om slikt løyve. Søknaden skal sendast i to eksemplar, eventuelt elektronisk. Ved tildeling av særskilt løyve til føring og andre tiltak skal sjukdomsfaglege og miljømessige tilhøve tilleggjast vesentleg vekt.

§ 11. Tidsavgrensing av løyvet

Løyve til havbeite skal gjevast for ein nærare fastsett periode. Søknad om forlenging av løyve må sendast seinast 6 månader før løyvet går ut.

§ 12. Krav til lokalitet

Ein havbeitelokalitet skal vere eit nærare avgrensa geografisk område definert av kartkoordinatar. Storleiken på lokalitetane vert fastsett i det enkelte løyve.

§ 13. Overføring og retildeling

Løyve til havbeite kan ikkje overførast. Løyve kan likevel pantsetjast. Pantsetjinga får rettsvern ved tinglysing i lausøyreregisteret.

Ved opning av konkurs hos innehavar av eit havbeiteløyve skal regionkontora trekkje tilbake løyve, jf. havbeitelova § 9 fyrste ledd.

Fiskeristyresmaktene kan gje konkursbuett løyve til mellombels drift av konkursdebitors havbeiteverksemd for inntil eitt år. Fiskeristyresmaktene pliktar å handsame fullstendig søknad om mellombels drift utan ugrunna opphald.

Fiskeristyresmaktene skal etter søknad retildele løyve til den konkursbuett innstiller på såframt denne oppfyller vilkåra gitt i eller i medhald av havbeitelova.

Kapittel III. Etablering og drift

§ 14. Allmenne krav til etablering og drift

Havbeiteverksemda skal etablerast og drivast i samsvar med dei krava som går fram av løyvet, gjeldande regelverk og elles på ein slik måte at verksemda er teknisk, helsemessig, dyrevernmessig og miljømessig forsvarleg.

§ 15. Kompetanse

Den som er ansvarleg for dagleg drift ved havbeiteverksemd skal ha naudsynnte faglege kvalifikasjonar.

§ 16. Driftsplan

Innehavar av løyve skal syte for at det vert utarbeidd driftsplan for havbeiteverksemda.

Kvart år innan 1. oktober skal innehavar av løyve levere inn driftsplan til vedkomande regionkontor til fiskeristyresmaktene. Planen skal gjere greie for drifta dei to neste kalendaråra.

Driftsplanen for det fyrste året skal godkjennast av fiskeristyresmaktene etter samråd med Mattilsynet.

Av planen må minimum gå fram:

- opphav til dyr og kor mange dyr som skal setjast ut, tidspunkt for utsett, kva for ein lokalitet eller lokalitetar eller delar av lokalitet det skal setjast ut på
- eventuelle nye delområde av den godkjende lokaliteten som skal takast i bruk det neste året
- planlagt tidspunkt, metodar og omfang av gjenfangst av havbeitedyr
- planlagde tiltak i samband med sjukdomsutbrot, til dømes brakklegging av lokaliteten
- planlagt bruk av eventuelle anlegg og innretningar, og eventuelt vedlikehald av desse planlagde tiltak i samband med predator kontroll
- eventuelle planar om fôring og andre tiltak etter særskilt søknad jf. § 10.

Fiskeristyresmaktene kan etter søknad godkjenne vesentlege endringar i planen.

0 Endra ved forskrift 9 jan 2004 nr. 185.

§ 17. Melding om driftsoppstart og -stopp

Innehavar av løyve skal sende melding til fiskeristyresmaktene ved driftsoppstart. Det skal òg sendast melding når drifta vert stoppa.

§ 18. Tilsynsplikt

Innehavar av løyve skal ha jamnleg tilsyn med verksemda. Nærare reglar om dette kan fastsetjast i kvart enkelt løyve.

§ 19. Måleplikt

Fiskeristyresmaktene kan fastsetje i det enkelte løyve at innehavar av løyve skal utføre målingar av den utsette arten. Det nærare innhaldet av måleplikta (kor ofte det skal målast, omfang, mv.) skal gå fram av løyvet.

§ 20. Journalføring

Innehavar av løyve skal, ved heile tida å føre driftsjournal, kunne dokumentere å ha systematisk oversikt over havbeiteverksemda.

Journalen skal oppbevarast hos innehavar av løyve i minst 5 år, og kan krevjast framlagt av dei styresmaktene som er tillagt mynde etter denne forskrifta.

Journalen skal innehalde:

- a) Ved kvart enkelt utsett: art, tal, opphav, alder og storleik på dei utsette dyra, tidspunkt for utsetjing, kor i lokaliteten dei vert utsett og gjennomsnittsvekt.
- b) Haustingstidspunkt, haustingskvantum og oppteke kvantum sjuke/daude individ.
- c) Handsaming og levering av daude individ, handsamingmåte, kvantum levert, tidspunkt for levering og mottakar. Dersom det er gjeve løyve til fôring: fôrtype (tørrfôr og våtfôr/mjukfôr), forbruk av fôr, fôrmjøltype, fôrprodusent og fôrmerke.
- d) Helsestatus på havbeitedyra
- e) Eventuell bruk av legemiddel og kjemikaliar

- f) Tiltak mot predatorar.
- g) Brakklegging som ein følgje av sjukdom, jf. § 24 andre ledd i forskrifta.
- h) Resultat av ev. målingar etter § 19, medrekna tettleik, jf. § 25.
- i) Inspeksjonstidspunkt, frekvens og omfang.
- j) Miljødokumentasjon.
- k) Eventuelle andre journalføringspliktige tilhøve som går fram av løyvet.

Kvantumsopplysningane skal spesifiserast på tal individ og samla vekt i kg.

Fiskeristyresmaktene kan gjennom enkeltvedtak gje pålegg om at også andre forhold skal journalførast.

§ 21. Rapporteringsplikt ved sjukdom

Når det er grunn til å tru at det er åtak eller fare for åtak av smittsam sjukdom på akvatiske dyr, skal det lokale Mattilsynet varslast. Plikt til å varsle ligg til alle som har ansvar for akvatiske dyr. Andre har òg plikt til å varsle med mindre det framstår som klårt unødig.

Alle skal på førespurnad frå Mattilsynet gje opplysningar som er vesentlege for førebygging og motverking av sjukdom.

0 Endra ved forskrift 9 jan 2004 nr. 185.

§ 22. Tettleik av havbeitedyr

Mattilsynet kan treffe vedtak om maksimal tettleik på havbeitelokaliteten.

0 Endra ved forskrift 9 jan 2004 nr. 185.

§ 23. Uttak av avlsmateriale til bruk i akvakulturverksemd

For å motarbeide sjukdom og smittefare kan Mattilsynet gjennom enkeltvedtak fastsetje nærare føresegner om uttak av avlsmateriale frå havbeitedyr til bruk i akvakulturverksemd, under dette føresegner om drifta ved slike havbeitelokalitetar.

0 Endra ved forskrift 9 jan 2004 nr. 185.

§ 24. Førebygging og motverking av sjukdom

Når det er påvist eller ligg føre mistanke om smittsam sjukdom i havbeiteverksemd, kan Mattilsynet gi pålegg om naudsynte tiltak, under dette avlving og destruksjon.

Ved påvist sjukdom kan Mattilsynet påleggje brakklegging.

0 Endra ved forskrift 9 jan 2004 nr. 185.

§ 25. Omsetting og flytting av havbeitedyr

Mattilsynet kan gje løyve og fastsetje vilkår for omsetting og flytting av havbeitedyr.

0 Endra ved forskrift 9 jan 2004 nr. 185.

§ 26. Merking av havbeitedyr

Fiskeristyresmaktene kan i det enkelte løyvet fastsetje krav om merking av havbeitedyr før utsetjing eller i samband med hausting.

§ 27. Anlegg og innretningar

Etablering og bruk av anlegg og innretningar på havbotnen kan berre skje i den grad det går fram av løyvet. Slike anlegg og innretningar må formast ut og plasserast slik at dei ikkje utgjer noko trugsmål mot miljøet, jf. § 7 fyrste ledd.

§ 28. Merking av lokalitet

Fiskeristyresmaktene kan påleggje merking av havbeitelokalitet og godkjenne merking etter søknad frå innehavar av løyvet.

Kapittel IV. Bruk og utnytting av lokalitet

§ 29. Gjenfangst

Innehavar av løyve til havbeite har einerett til gjenfangst av den utsette arten i lokaliteten. Gjenfangsten skal skje på ein slik måte at den er minst mogeleg til skade for ville bestandar. Bruk av botnskrape og botntrål er forbode.

Innehavar av løyve til havbeite har ikkje einerett til gjenfangst i lokaliteten før havbeitedyr er sett ut.

Det kan fastsetjast nærare reglar i løyvet om gjenfangst av den utsette arten og fangst av predatorar i lokaliteten uavhengig av anna fiskerilovgjeving.

§ 30. Anna bruk og utnytting

Aktivitetar i lokaliteten som kan skade dyra eller hindre gjenfangsten av den utsette arten er ikkje tillate.

Fylgjande aktivitetar er i alle høve forbodne i lokaliteten dersom dei ikkje er ein del av havbeiteverksemda: garn, landnot, ringnot, ruse, teine og skjellskrape.

Fiskeristyresmaktene kan ved vedtak dispensere frå forboda i andre ledd dersom desse aktivitetane i einskilde tilfelle likevel ikkje kan skade dyra eller hindre gjenfangsten av den utsette arten.

Kapittel V. Tilbaketrekking og avvikling

§ 31. Oppryddingsplikt

Den som driv havbeiteverksemd pliktar så langt det er råd å gjenopprette miljølilstanden i området ved avslutting av verksemda, medrekna å fange inn att dei utsette havbeitedyra. Anlegg og innretningar må fjernast ved avslutting av verksemda. Fiskeristyresmaktene kan setje nærare frist for oppryddinga.

§ 32. Tilbaketrekking og endring

Eit løyve kan bli endra eller trekt attende i samsvar med havbeitelova § 9.

Kapittel VI. Avsluttande føresegner

§ 33. Tvangsmulkt og straff

Ved brot på reglar gjeve i denne forskrifta, kan det fastsettast tvangsmulkt til staten, jf. § 14 i lov om havbeite og § 26 i lov om matproduksjon og mattryggleik mv. (matlova).

Forsettleg eller aktlaust brot på denne forskrifta eller føresegner og vedtak gitt i medhald av forskrifta, er straffbart etter havbeitelova § 19 og matlova § 28.

0 Endra ved forskrifter 9 jan 2004 nr. 185, 25 aug 2004 nr. 1214.

§ 34. Gebyr

For handsaming av søknad etter § 10 og § 13 tredje ledd skal det ikkje betalast gebyr.

For handsaming av andre søknader etter denne forskrifta skal søkjar betale eit gebyr, jf. forskrift av 21. desember 2001 nr. 1597 om innkreving av gebyrer til statskassen for offentlige oppgaver i forbindelse med oppdretts- og havbeitevirksomhet. Manglande innbetaling av gebyr medfører at søknaden ikkje vert handsama.

§ 35. Tilsyn og vedtak

Fiskeridepartementet handhevar føresegna i § 5. Fiskeristyresmaktene handhever føresegnene i § 1, § 2, § 4 til § 20, § 26 til § 32, § 33, § 34 og § 36 fyrste ledd.

Mattilsynet handhevar føresegnene i § 20 til § 25, § 33 og § 36 andre ledd.

0 Endra ved forskrift 9 jan 2004 nr. 185.

§ 36. Dispensasjon

Fiskeristyresmaktene kan i særlege høve gjere unntak frå føresegnene nemnt i § 35 fyrste ledd.

Mattilsynet kan i særlege høve gjere unntak frå føresegnene nemnt i § 35 andre ledd såframnt at det ikkje vil stride mot Noregs internasjonale plikter, herunder EØS-avtala.

0 Endra ved forskrift 9 jan 2004 nr. 185.

§ 37. Ikraftsetjing

Denne forskrift tek til å gjelde straks.

12 VEDLEGG. MERKNADER TIL FORSKRIFT AV 28. AUGUST 2003 NR. 1110 OM TILDELING OG DRIFT VED HAVBEITEVERKSEMD (HAVBEITEFORSKRIFTA)

Til kapittel I Innleiande føresegner

Til § 1 Føremål

Ordlyden svarar til same regel i havbeitelova og fastset at forskrifta skal fremje lønsemd innafor rammene av ei balansert og berekraftig utvikling. Dette inneber at det skal takast omsyn til mellom anna miljø og dyrehelse, lokale tilhøve og marknadstilhøve. Forskrifta er også fastsett i medhald av fiskesykdomsloven og det er difor også teke med i føremålet å førebyggje, avgrense og utrydde smittsam sjukdom hjå akvatiske dyr.

Til § 2 Verkeområde

Forskrifta gjeld utsetjing og gjenfangst av krepsdyr, blautdyr og pigghuder i næringsføremål. Ordlyden svarar til § 2 fyrste punktum i havbeitelova, og gjev såleis definisjonen av havbeiteverksemd. Forskrifta er gjeven med heimel i fiskesykdomsloven, og smitteførebygging er såleis også teke med i verkeområdet. Forskrifta regulerer alle sider ved havbeiteverksemd, ikkje berre sjølv stadia i produksjonsprosessen som utsetjing og gjenfangst. Forskrifta regulerer alle former for havbeite, både ekstensive og intensive, samt produksjon med eller utan bruk av anlegg og innretningar.

Verksemd som ligg i forkant av havbeite, som til dømes klekkeri, vert ikkje regulert av denne forskrifta. Stadia før utsett i havbeite vert regulert av oppdrettslova.

Havbeite må også haldast skilt frå tradisjonell fangst og kultivering, til dømes tiltak som treng løyve etter saltvannsfiskekloven § 4. Forskrifta regulerer likevel retten til tradisjonelt fiske og anna utøving av allemannsrett i lokaliteten uavhengig av anna fiskerilovgjeving.

Det gjerast oppmerksom på at havbeiteverksemd også regulerast i mellom anna: Forskrift av 30. september 2002 nr. 941 om slakterier og tilvirkingsanlegg fra akvakulturanlegg og havbeite, forskrift av 20. februar 1997 nr. 194 om rengjøring og desinfeksjon av akvakulturanlegg m.v., lov av 13. mars 1981 nr. 6 om vern mot forurensningar og om avfall (Forurensingsloven) samt lov av 20 desember 1974 nr. 73 om dyrevern. Forskrift om helsekontroll vil gjelde for havbeite når den trer i kraft.

Til kapittel II Tildeling og retildeling

Til § 4 Tildelingsmynde

Med fiskeristyresmaktene meinast Fiskeridirektoratet eller den Fiskeridirektoratet gjev mynde, jf. § 3 bokstav d. Det takast sikte på at Fiskeridirektoratet skal delegere dette myndet til regionkontora i Fiskeridirektoratet slik at Fiskeridirektoratet sentralt vert overordna klageinstans. Fyrsteinstanshandsaming i regionkontora til Fiskeridirektoratet er i samsvar med praksis i dei fleste sakene etter oppdrettslova.

Fiskeristyresmaktene kan berre gje løyve etter forskrifta når dei krava som følgjer av forskrifta er følgde. Ein gjer merksom på at fiskeristyresmaktene ikkje har plikt til å gje løyve sjølv om søknaden er i samsvar med forskrifta - spørsmålet om løyve skal gjevast, ligg til fiskeristyresmaktene sitt forvaltningsskjønn.

Før fiskeristyresmaktene gjer vedtak om tildeling av løyve skal saka handsamast av sektorstyresmaktene og kommunen ein søker verksemda lokalisert til. Søknadsprosessen er samordna slik at søker sender ein søknad til fiskeristyresmaktene og dei sørger for at den kjem fram til relevante styresmakter. Søknader om løyve til havbeite skal vurderast ut frå sjukdomsmessige omsyn i samråd med veterinærstyresmaktene. Miljøvurderingar skjer i samråd med miljøstyresmaktene. I tillegg må miljøstyresmaktene gje utsleppsløyve etter forurensingslova om det skal fôrast i samband med verksemda. Ferdslar og eventuelle konflikhtar med lokale interesser må vurderast i samråd med Kystverket og den aktuelle kommunen.

Ein gjer merksom på at tilsegn om løyve ikkje gjev rett til drift. Rett til drift har ein først når fiskeristyresmaktene gjev løyve knytt til klarerte lokalitetar. Det at løyve til omsøkt lokalitet er gjeve, inneber ikkje ei førehandsgodkjenning av lokaliteten.

Til § 5 Særlege avgrensingar ved tildeling

Havbeitevirksomhet er ei ny næring i Noreg, og forvaltninga må difor skaffe seg naudsynt kunnskap og røynsle i takt med utviklingen i næringa. I Ot.prp.nr.63 (1999-2000) Om lov om havbeite er det lagt til grunn at næringa skal utviklast forsiktig og ikkje gå raskare fram enn at ein i prosessen har den naudsynte oversikta over m.a. konsekvensar for miljø og allemannsrett. I proposisjonen står det: « Havbeitenæringa vil vekse forsiktig og utvikle seg i takt med aukande kunnskap om miljøtilhøva. Ei større oppskalering må også skje på bakgrunn av

marknadsforholda og produksjonskapasiteten i næringa. I første omgang vil dette få betydning for tildeling av løyve ».

I Innst.O.nr.15. (2000-2001) uttaler Næringskomiteén m.a.: « ... er kjent med at havbeiteloven kan få konsekvenser for miljø, utøvelse av allemannsrett og andre næringsinteresser. Det er derfor viktig at lovens intensjon om å ta hensyn til disse interessene blir vurdert ved tildeling av løyve og ved å trekke opp rammer for driften. ....Komiteen understreker at føre-var-prinsippet må legges til grunn for utvikling av havbeite som næring ». Komiteen meiner vidare at « det er naturleg at det blir foretatt en evaluering av ordningen med havbeite etter noen år og at viktige momenter som må vektlegges i en slik evaluering er utviklingen av det biologiske mangfoldet, konsekvenser for allemannsretten og allmenningstrettigheter... »

På bakgrunn av dette vil talet på løyve til havbeite avgrensast i startfasen til næringa slik at føringa i lovproposisjonen blir ivaretteke ved at næringa fyrst utviklar seg med utgangspunkt i eit avgrensa tal løyve.

Talet på løyve nasjonalt, regionalt og lokalt kan etter fyrste ledd i føresegna avgrensast av Fiskeridepartementet om det er behov for dette av omsyn til konsekvensar for miljø, utøving av allemannsrett og andre næringsinteresser. Den vidare utviklinga av næringa bør skje i takt med auka kunnskap om følgjer for miljø og allemannsrett og evne til å drive lønsamt. Det må sytast for at utviklinga ikkje går fortare enn at ein i prosessen har den oversikta som trengst om slike tilhøve.

Andre ledd i føresegna fastset at tildeling av løyve til havbeiteverksemd ikkje skal skje etter kvart, men etter koordinerte sakshandsamingsrundar sette i verk av Fiskeridirektoratet sentralt etter godkjenning frå Fiskeridepartementet. Ein ser for seg at fiskeristyresmaktene har eit løpande mottak av søknader, men at ein samlar desse opp til felles handsaming eventuelt fleire gonger i året avhengig av pågang og om det vil vere forsvarleg å tildele fleire havbeiteløyve. Tildeling av løyve ved hjelp av sakshandsamingsrundar vil sikre ei rettferdig fordeling av det avgrensa talet på løyve. I tillegg vil ein kunne styre utviklinga av næringa meir heilskapleg både nasjonalt, regionalt og lokalt. På denne måten vil ein kunne sikra ei varsam og kontrollert utvikling av næringa. Kor mange løyve som vert gjevne og kor dei eventuelt skal lokalisast vert avgjort i den enkelte sakshandsamingsrunden. Dette vil mellom anna vere avhengig av den interesse næringa har for havbeite og kva som vert sett på som ei forsvarleg utvikling.

Reglane i denne føresegna er berre meint å gjelde i starfasen til næringa. Med startfase i denne samanhengen må ein leggje til grunn den tida det tek før forvaltninga har kunnskap som gjer det mogleg å gje nøyaktige parameter for å ta omsyn til m.a. miljø og utøving av allemannsretten. Stortinget har som nemnt lagt føringar på at det skal gjennomførast ei evaluering av havbeiteverksemda når ein har fått auka røynsle med næringa. Det vil vere naturleg at ei slik evaluering vert gjort før ein opphevar reglane om at talet på løyve til havbeite kan avgrensast. Ein ser difor for seg at føresegna vert oppheva når forvaltninga har skaffa seg den naudsynte kunnskapen om konsekvensar av slik verksemd til å kunne forvalte forsvarleg eit større tal løyve.

Til § 6 Søknad om løyve

Fyrste ledd i føresegna fastset ei generell opplysningsplikt for søkjaren. Fiskeristyresmaktene kan under sakshandsaminga krevje dei opplysningane frå søkjaren som dei finn naudsynt for å handsame søknaden.

Forskrifta fastset vidare at det skal søkjast på eit skjema fastsett av fiskeristyresmaktene. Skjemaet er utarbeidd for at søkjarane lettare skal kunne gje relevant informasjon i høve til søknadshandsaminga. Skjemaet er ikkje meint å vere uttømmende i høve til alle opplysningar styresmaktene treng ved søknadshandsaming. Dette fordi eit slikt skjema ikkje kan tilpassast alle individuelle tilhøve for kvar einskild søknad.

Søkjjar er ansvarleg for innhaldet i søknaden, medrekna at dei gjevne opplysningane er rette og relevante.

Det går fram av forskrifta at det skal søkjast i fem eksemplar. Bakgrunnen for dette er at søknaden skal handsamast av andre styresmakter som nemnt i merknaden til § 4.

Ettersom fiskeristyresmaktene skannar søknader som kjem inn, er det teknisk mogeleg å vidaresende søknader til dei andre styresmakter som skal handsame søknaden. Dette vil fiskeristyresmaktene gjere så langt råd er. For at kvaliteten på desse dokumenta skal vere så god at dokumentet kan danne grunnlag for mottakar sin sakshandsaming, må ein krevje at dokumentet er i A-4-format og ikkje inneheld fargar. Både søknad og vedlegg må difor vere i svart/kvitt. Slik søknad kan og sendast elektronisk. Søknader som ikkje oppfyller desse krava må sendast i fem eksemplar.

I siste ledd i føresegna står ei eksemplifisering av opplysningar styresmaktene treng for å handsame søknad om havbeiteløyve.

I bokstav a visast til § 34 med merknadar. Av bokstav b følgjer at søkjjar skal leggje fram ein investerings- og finansieringsplan (også kalla forretningsplan) for å dokumentere at føresetnadene for så vel etablering og

oppstart som vidare drift og avvikling er oppfylt. Slik dokumentasjon bør innehalde omtale av prosjektet, sals- og driftsbudsjett, finansieringsopplysningar og eigenkapital, lån, tilskot/stipend, organisering, leingi, rekneskapsføring og revisjon. I bokstav c er det stilt krav om at søknaden skal innehalde kartkoordinatar mv. Disse må vere så tydelege at dei kan danne grunnlag for sakshandsaminga. Normalt vil det vere naudsynt med eit kart i format 1:50000 for generell oversikt og eit i 1:5000 for detaljert oversikt over den planlagde lokaliteten og eventuelle planlagde anlegg.

Søknaden skal innehalde opplysningar om eventuelle tiltak retta mot lokaliteten med tanke på å gjere han betre eigna til føremålet, jf. bokstav d. Styresmaktane vil vere varsam med å tillate denne type tiltak og dersom tiltaka er ein føresetnad for søknaden, bør dette difor avklarast så tidleg som mogeleg.

Eit vesentleg moment ved tildeling vil vere om verksemda kan fjernast og miljøet i havbeiteområdet gjenopprettast så langt det er råd, her medrekna fjerning av havbeitedyr, anlegg og innretningar. Om naudsynt kan det også stillast krav om økonomisk garanti for at dette skal bli faktisk gjennomført, jf. § 9. Opplysningar om dette må difor vere med i søknaden, jf. bokstav e.

Søkjaren må opplyse om evnen verksemda har til å drive forsvarleg både når det gjeld utsetting og gjenfangst og om økonomisk/administrative sider ved drifta, jf. bokstav f. Kravet om driftsplan og opplysningar om tilgang på havbeitedyr, gjer at fiskeristyresmaktene kan vurdere om prosjektet synest realistisk.

Med miljøtilhøve meinast det i føresegna omtale av økosystem som lokaliteten og forventa influensområde verksemda befinner seg i, herunder djupn, hydrografiske tilhøve (vatnstraumar, temperatur, salinitet), sjøbotn, sedimentar og habitattypar, artssamansetjing, næringskjede og populasjonsgenetiske tilhøve for havbeitearten.

Bokstav h og i har å gjere med forholdet til andre interesser i området. Søkjaren må gje opplysningar om den planlagde drifta og om havbeiteområdet, samt ei rekkje andre tilhøve i samband med dette, jf. bokstav h.

Konfliktpotensiale verksemda har i høve til konkurrerande interesser er eit vesentleg moment ved tildeling. Søklar må difor etter bokstav i gjere ei vurdering av om verksemda vil kome i konflikt med dei andre brukarinteressene i området. Dersom søklar meiner at verksemda ikkje vil kome i konflikt med andre brukarinteresser skal han opplyse om dette. Eventuelle planlagde konfliktdempande tiltak bør òg takast med.

Til § 7 Ufråvikelege vilkår

Regelen svarar til § 3 andre ledd i havbeitelova og set skranke for høve til å tildele konsesjon ved fare for ulike skadeverknader på miljøet. Føremålet med regelen er mellom anna å ta omsyn til det biologiske mangfaldet og å sikre at berevna i økosystemet er god nok til å oppretthalde eit fullgodt næringsgrunnlag for både dyr i havbeite og ville dyr.

Vidare skal regelen ta omsyn til risiko for spreiding av sjukdommar, medrekna smitte til andre havbeitelokalitetar, andre havbruksanlegg eller ville bestandar av akvatiske dyr. Det vert tilrådd at havbeiteverksemd vert lokalisert slik at ein tek dei naudsynte smitteførebyggjande omsyna som trengst i høve til nærliggande havbeiteverksemd, oppdrettsanlegg og viltlevande bestandar av akvatiske dyr. Avstand mellom akvakulturlokalitetar har ein positiv effekt mot sjukdomssmitte. Som grunnlag for fråsegn av Statens dyrehelsetilsyn - fylkesveterinæren om lokalisering av havbeiteverksemd vert det vist til eigne retningsliner fastsett av Statens dyrehelsetilsyn - Sentralforvaltninga.

Ikkje all fare for skadeverknader er omfatta. Kravet er at det må vere kvalifisert risiko for slike verknader. I praksis må det vurderast både kor omfattande ein mogeleg skadeverknad er, og kor sannsynleg det er at skaden vil skje. Vert skadeverknaden vurdert til å vere omfattande, krevst det mindre risiko for at skaden kan skje for at « fare » skal ligge føre. Ved mindre omfattande skadar krev ein at det er meir sannsynleg at skaden kan skje for at det skal liggje føre « fare » etter regelen. Avgjerda byggjer på eit breitt fagleg skjøn som omfattar kunnskap om arten, lokalt økosystem og sjukdomsmessige tilhøve for den utsette arten i området. Lokale tilhøve vil vere vesentlege for vurderinga til dømes dersom verksemda utgjer ein risiko for verneinteresser.

I følgje rapport frå Havforskningsinstituttet « Potensielle miljøkonsekvensar ved havbeite med kamskjel og hummar » går ein ut frå at hovudutfordringa med omsyn til miljøfølgjer vil liggje i førebyggjande tiltak for genetik og sjukdom. Havforskningsinstituttet har mellom anna desse tilrådingane:

- I utgangspunktet må havbeiteverksemd baserast på bruk av stadeigne stammar. På sikt vil detaljkunnskap om genetisk struktur kunne opne for bruk av regionale stammar.
- Det må gjennomførast ei genetisk kartlegging av kamskjelbestandane i norske farvatn for klargjeriing av genetisk struktur/graden av oppdeling i distinkte bestandar.

- Eksisterande genetiske data om hummar og nye data om kamskjel må leggjast inn i ein marin genetisk database. Denne skal brukast som referanse i spørsmål knytt til krav om stadeigne stammar i havbeite. Dette er naudsynt for å evaluere fare for negative genetiske effektar på naturlege bestandar.
- I samband med prøveprosjekt med hummar og kamskjel skal stammaterialet analyserast genetisk og data skal leggjast inn i den marine genetiske databasen.

I andre ledd i føresegna er det påbod om at dyr som skal nyttast i havbeite må vere stadeigne. I dette ligg det at havbeitedyra må ha sitt opphav frå den lokale bestanden/populasjonen i utsetjingsområdet. Dei geografiske områda som kan seiast å ha same populasjon dyr varierer sjølvst i storleik. Bakgrunnen for regelen er ovannemnte tilråding frå Havforskningsinstituttet. For å sikre viktige miljøomsyn som til dømes konsekvensar av genetisk interaksjon, vil havbeiteverksemd måtte nytte stadeigne artar. På bakgrunn av dagens kunnskap på området bør ein leggje til grunn eit føre-var-prinsipp i høve til miljøkonsekvensar av å setje ut dyr i havbeite.

Tiltak i tråd med tilrådingane til Havforskningsinstituttet vil vere viktige for å auke kunnskapsgrunnlaget for utøving av kravet om bruk av stadeigne havbeitedyr.

Havforskningsinstituttet peikar vidare i sin rapport på at hausting og fangst av kamskjel med skrape eller trål ikkje bør tillatast, då det vil innebere omfattande miljøkonsekvensar. I forskrifta er det teke omsyn til dette (sjå § 28 og § 29).

I rapporten vert det vidare konkludert med at det ikkje er fare for uheldig reduksjon av oksygen i botnmiljøet som følgje av havbeite og at det ikkje er fare for fortrenging av andre artar som følgje av konkurranse om levestad eller ved auka tettleik. Det kan imidlertid tenkjast at oksygen i botnmiljøet kan reduserast ved føring. Område regulert til havbeite kan også vere med på å styrkje eller rehabilitere populasjonar som er svekte.

Søklar skal kunne dokumentere miljøtilstanden på lokaliteten. Det er i dag ikkje etablert miljøparameter (sediment, bunndyrindikatorar, andre biologiske parameter) som kan brukast som relevant informasjon av miljøtilhøve i havbeiteområde, med sikte på å måle eventuelle effektar av verksemda. Krava til søklar for å dokumentere miljøtilstanden må difor tilpassast dette og i første omgang vere eit krav om fotodokumentasjon og dokumentasjon av organisk innhald i bunnsediment av botntilhøva før verksemda blir sette i verk. Korleis denne dokumentasjonen skal gjennomførast (omfang, lokalisering, årstid etc.) vil bli endeleg avklart av fiskeristyresmaktene ved søknadshandsaminga. Sjå for øvrig merknaden til § 6 bokstav f.

Til § 8 Andre vilkår for tildeling

I regelen står kva for kriterium fiskeristyresmaktene skal leggje vekt på ved tildeling av havbeiteløyve. Føresegna fastset at ein ved tildeling av løyve skal gjere ei samla vurdering av dei samfunnsmessige nytte- og skadeverknadene det er grunn til å tru at verksemda vil få. Ulike konkrete vurderingstema er vidare opplista i bokstav a til c. Lista er ikkje meint å vere uttømmande, men er moment som vil ha særleg vekt ved tildeling av løyve.

Til bokstav a

Det vil bli lagt vekt på om verksemda vil kunne vere med på å realisere potensialet i havbeitenæringa. I tillegg til å vurdere kvaliteten av det enkelte prosjektet vil ein til dømes kunne vurdere kor reelt det er at søkerselskapet og tilknytt verksemdar kan vidareutviklast til gunst for næringa som heilskap.

Til bokstav b

Etter denne regelen skal det leggjast vekt på korleis verksemda vil verke inn på den økonomiske utviklinga i regionen og om verksemda vil verte integrert i anna næringsverksemd i området. Dersom tildeling vil styrkje planlagd verksemd, eller det er planar om utvikling av samarbeid med anna næringsverksemd som vil gje positive ringverknader i området, vil dette bli vurdert som eit positivt moment ved prioritering mellom søkjarane. Det skal ikkje leggjast vekt på lokal tilknytning hjå søkar.

Søkjaren står fritt til å sannsynleggjere kva positive ringverknader verksemda vil ha for regionen og korleis verksemda skal integrerast i regionen. Dette inneber at forretnings- og driftsplanar som til dømes viser kor mange arbeidsplassar som vert skapt og korleis anna næringsverksemd i området vert styrkt o.a., skal leggjast vekt på ved tildelinga.

Med region meiner ein eit geografisk avgrensa område som utgjer ei naturleg eining til dømes i driftsøkonomisk samanheng. Dette vil typisk vere ein kommune, men også delar av ein kommune vil kunne sjåast på som ein region. Når nemninga « region » er vald, er dette også for å kunne ta med verknader ut over kommunegrensene der dette er naturleg. Langs kysten er det mange små kommunar der det kan være rett å sjå fleire av dei i samanheng som ein region. Til dømes kan to nabokommunar med same problem som arbeidsløyse og fråflytting sjåast som ein region.

Til bokstav c

Eit vesentleg moment ved vurdering av samfunnsmessige nytte- og skadeverknader vil vere om, og i kva grad, etablering av den omsøkte verksemda vil kunne avgrense utøving av allemannsretten. Vurderinga føreset ei avveging av positive og negative verknader. Dette inneber at visse skadeverknader kan akseptert dersom desse vert oppvegde av dei positive verknadene av verksemda. Ved val og vurderingar av havbeiteområde bør det leggast vekt på at områda er så konfliktfattige som mogleg. Ein bør unngå lokalisering av havbeiteverksemd i områder som er viktige for mellom anna tradisjonelt fiskeri og fritidsaktivitetar dersom dette skaper konflikt mellom dei ulike brukarane.

Til § 9 Økonomisk garanti

Regelen gjev fiskeristyresmaktene heimel til å krevje økonomisk tryggleik i form av til dømes ein bankgaranti dersom dette blir vurdert som naudsynt for å sikre at opprydding av verksemda verkeleg kan gjennomførast - dersom dette er ynskjeleg eller naudsynt når verksemda vert avslutta, jf. forskrifta § 33. Regelen har heimel i havbeiteleva § 7 andre ledd og er såleis avgrensa av det omfanget oppryddingsplikta til ei kvar tid har. Lova seier at oppryddingsplikta gjeld så langt det er « mogeleg », og det er presisert i forarbeida (Ot.prp.nr.63 (1999-2000)) at det er meint det som er praktisk, ikkje fysisk mogeleg. På den andre sida gjeld oppryddingsplikta heile « området », og er altså ikkje avgrensa til lokalitet. Det vert ei konkret vurdering om oppryddingsplikta skal omfatte gjenfangst av friske havbeitedyr.

Om og i kva grad økonomisk tryggleik skal krevjast må vere ei konkret vurdering som vert fastsett i det enkelte løyve.

Havbeitenæringa er ei næring i startfasen. Det må difor takast omsyn til at dei økonomiske krava ikkje vert for tyngjande, slik at det vert uråd å starte opp verksemda. Miljøomsyn gjer det likevel naudsynt for styresmaktene å sikre at opprydding kan skje.

Om og i kva grad slik garanti skal krevjast, vil avhenge av dei lokale tilhøva og området havbeiteløyvet er søkt lagt til halde saman med driftsplan. Garantien skal syte for at anlegg og innretningar blir fjerna frå lokaliteten ved avviking av verksemda uavhengig av løyveinnehavar sin økonomi på tidspunktet for avviking. Garantien vil brukast dersom fjerning av desse vil vere så kostbart at det vurderast som naudsynt å sikre gjenoppetting. Storleiken på garantien skal då tilsvare berekna kostnad ved fjerning av anlegg og innretningar. Anlegg og innretningar som vil vere mindre kostnadskrevjande å fjerne vil det ikkje vere aktuelt å krevje garanti for.

Storleiken på garantien skal vere nok til å sikre ei fullgod opprydding og vil difor variere etter kva driftsmåtar og omfang verksemda har. Dette vil vere ei konkret vurdering av mellom anna det ein trur oppryddinga vil koste, fare for eventuelle skadar og storleiken på desse.

Regelen er i forskrifta plassert saman med reglane om tildeling av løyve, då spørsmålet om økonomisk tryggleik vil bli vurdert i samband med tildelinga. Vurdering av om en garanti bør krevjast og eventuelt omfang av garantien kan også vere aktuelt å gjere etter at løyve er gjeve, til dømes dersom endringar i produksjonstilhøve gjer behovet for tryggleik større.

Plikta konsesjonshavar har til å gjenopprette miljøtilhøva i området gjeld uavhengig av om det er stilt økonomisk garanti for oppryddinga. Slik garanti sikrar at oppryddinga kan gjennomførast i tilfelle der økonomien elles kunne sett grenser.

Til § 10 Særskilt løyve til føring og andre tiltak

Det må søkjast særskilt om løyve til føring og andre tiltak. Dette kjem i tillegg til løyve som gjev rett til å setje ut og gjenfange havbeitedyra. Tildeling av særskilt løyve kan skje samstundes med at søknad om havbeite vert gjeven eller seinare, avhengig av kva den omsøkte verksemda treng.

Utgangspunktet er at havbeitedyra skal kunne ha nok næringstilgang på lokaliteten. Det skal såleis normalt ikkje vere naudsynt å føre dei. Det vil likevel i periodar kunne vere viktig å tilføre lokaliteten næring på kunstig vis. I så fall må det søkjast særskilt om dette og søknaden vert handsama av fiskeristyresmaktene. Kvar tilfelle må vurderast konkret, der nytten av føring må sjåast i høve til eventuelle ulemper.

Føringsløyve etter § 10 kjem ikkje i staden for andre løyve som krevst av andre styresmakter. Innehavar av løyve vil framleis ha plikt til å innhente utsleppsløyve frå miljøstyresmaktene og eventuelle andre løyve som trengst. Løyve til føring kjem såleis i tillegg til utsleppsløyve og bakgrunnen for dette er at disse to løyva har delvis forskjellige formål. Krav om løyve til føring skal sørge for kontroll med føret som blir gitt til dyra i tillegg til føret sin eventuelle verknad på miljøet.

Omsynet til livet i havet vil ofte vere den viktigaste avgrensinga for fiskeristyresmaktene ved handsaming av fôringsøknad. Dersom ein søkjar har fått utleppsløyve frå miljøstyresmaktene vil vedkomande normalt ha gode sjansar til også å få fôringsløyve.

Fôringsløyve vert likevel ikkje fullt ut overlappa av utleppsløyve. Dei omsyna fiskeriforvaltninga skal ta, kan i nokre tilfelle tilseie mindre høve til fôring enn det som krevst ut frå reine miljøomsyn. Det er difor naudsynt at også fiskeristyresmaktene vurderer om eventuell fôring er forsvarleg.

Omgrepet « andre tiltak » er teke med i forskrifta for å sikre at også andre inngrep i drifta krev løyve frå styresmaktene sjølv om det ikkje språkleg sett kan seiast å vere fôring. Dette vil kunne vere gjødsling eller andre tiltak ein vil nytte i framtida. Føresegna regulerer ikkje bruk av anlegg og innretningar. § 30 regulerer bruken av dette og styresmaktene fastset vilkår om dette i det enkelte løyve. Veterinærmessig handsaming fell utanfor omgrepet og vert regulert av anna lovgjeving. Ein ser det som lite aktuelt å bruke lækjemiddel og kjemikaliar i havbeiteverksemd då verksemda går føre seg på havbotnen. Dersom slik løyve likevel vert gjeve skal dette journalførast. Det same gjeld bruk av slike middel. Eventuell bruk av lækjemiddel vil skje på stadiet før dyra vert utsette i havbeite.

Siste punktum i forskrifta nemner sjukdomsfaglege tilhøve særskilt ved søknad om løyve til fôring og andre tiltak. Særskilt løyve til fôring og andre tiltak må vurderast ut frå sjukdomsomsyn i samråd med Statens dyrehelsetilsyn - fylkesveterinæren.

Til § 11 Tidsavgrensing av løyvet

Løyve til havbeite vert gjeve for eit nærare fastsett tidsrom. Som før nemnt er næringa i ein startfase og det vil difor vere tenleg å evaluere det enkelte løyvet etter ei tid. Auka kompetanse om verksemda kan mellom anna kan krevje at andre vilkår vert fastsette i løyve. Tidsrommet vert avgjort ut frå ei totalvurdering av rettshavaren sine økonomiske interesser og behovet for ei ny evaluering av korleis det aktuelle området bør nyttast. Tidsrommet må vere langt nok til at verksemda kan gjennomføre ein produksjonssyklus og gjenfange utsette organismar på ein lønsam måte, samstundes som avgrensinga også må ta omsyn til alternative brukarinteresser, miljø mv.

Det er teke med ei tilvising om at det må søkjast om eventuell forlenging seinast 6 månader før løyvet går ut. Dette er gjort for å sikre at forvaltninga skal ha rimeleg tid til å handsame ein ny søknad om forlenging før det gamle løyvet fell bort. Løyveinnehavar kan òg sende søknad før dette og såleis forvise seg om at løyvet blir forlenga før nye havbeitedyr vert sett ut.

Til § 12 Krav til lokalitet

Havforskningsinstituttet går ut frå at eit havbeiteområde med kamskjel vil vere på mellom 100-500 mål. Kva som er eit passende areal for havbeite med hummar vil variere.

Storleiken vert fastsett konkret for det einskilde løyvet etter restriktiv praksis. Det avgjerande vil vere ei totalvurdering av kor mykje areal søkjaren treng og omsynet til tradisjonelt fiskeri og andre brukarinteresser. Det vil bli ført ein restriktiv praksis der innehavar av løyvet ikkje vil få større areal enn det produksjonsevna tilseier. Det vil berre bli tildelt løyve tilpassa eit realistisk driftsopplegg. Ei vurdering av trongen vil ligge til grunn for omfanget av areal som vert tildelt, medrekna tilgangen løyveinnehavar har på organismar for utsett.

Til § 13 Overføring og retildeling

Fyrste ledd tilsvarar § 8, fyrste og andre ledd i havbeiteleva. Løyve til havbeite kan ikkje overførast, og årsaka til dette er at havbeiteverksemd krev særskilt kompetanse for å sikre ei miljømessig og sjukdomsmessig forsvarleg drift. Det er naudsynt med ein offentleg kontroll av kven som driv verksemda for å sikre at ho vert drive i samsvar med dei gjeldande vilkåra, som mellom anna skal sikre omsynet til miljø og allemannsretten.

Fyrste ledd fastsett vidare at løyvet kan pantsetjast. Høvet til pantsetjing er ei særordning for havbeite i høve til andre offentlege løyve i fiskerisektoren. Fiskeristyresmaktene ynskjer å opne for dette fordi det kan vere naudsynt for løyveinnehavar for å finansiere verksemda. Særleg er dette aktuelt i byrjinga når næringa er ny for eventuelle investorar.

Dei tre siste ledda i føresegna regulerer forhold når det oppstår ein konkurssituasjon hjå løyveinnehavar. Konkursbuet kan ikkje tre inn i løyve og rå over dette, jf. fyrste ledd. Fiskeristyresmaktene skal trekkje tilbake løyve etter havbeiteleva § 9, fyrste ledd når det opnast konkurs. Ein konkurssituasjon hjå løyveinnehavar må reknast som eit omstende som medfører at føresetnadene som ligg til grunn for løyve vert vesentleg endra.

Føresegna regulerer vidare at konkursbuet kan få eit mellombels løyve til drift av debitor si verksemd for inntil eit år. Fiskeristyresmaktene skal gje eit slikt mellombels løyve såfram buet oppfyller dei generelle krava som setjast til løyveinnehavar av slik verksemd. Fiskeristyresmaktene skal gje mellombels løyve såfram søker kan

dokumentere at drift av verksemda vil skje i regi av kompetent driftsansvarleg, og at forvaltinga finn det sannsynleg at drifta vil skje i samsvar med reglane gjeve i eller i medhold av havbeitelova. Omsynet til at lønsam drift av debitor si verksemd under konkurshandsaminga vil auke dekninga av krav frå kreditorane, medfører at fiskeristyresmaktene bør søkje å gje slike løyve i den grad dette er driftsmessig forsvarleg.

Fiskeristyresmaktene pliktar å handsame fullstendig søknad om mellombels løyve utan ugrunna opphald. Årsaka er å syte for at debitor si verksemd ikkje vert utsatt for eit langt driftsavbrott.

Om buet ikkje sørgjer for naudsynt løyve vil vidare drift vere ulovleg. I eit slikt tilfelle vil fiskeristyresmaktene kunne gje pålegg om opphør av verksemda og fjerning av anlegg, innretningar og havbeitedyr, samt fastsette tvangsmulkt om fristane oversitjast.

Mellombels løyve er føresett gjeve for maksimalt eitt år. Den generelle dispensasjonsregelen i § 38 i forskrifta kan likevel nyttast i særlege høve. Eit aktuelt grunnlag å dispensere frå fristen på kan vere at den som vert innstilt av buet ikkje vert godkjent av fiskeristyresmaktene og at det såleis er naudsynt å forlenge tida for å finne ein annan.

Siste ledd fastset at den konkursbuet innstiller har stor grad av tryggleik for å få retildelt debitor sitt løyve såframt denne oppfyllar dei generelle krava som setjast til løyveinnehavar av slik verksemd, jf. tilsvarande i merknad om løyve til mellombels drift. På denne måten gjev fiskeriforvaltinga tryggleik for at den verdien som ligg i løyvet tilfelle buet og kan tene til dekning av krav frå kreditorane. Føresegna vil dermed gje ein eventuell panthavar, jf. fyrste ledd, tryggleik for sitt pantekrav og såleis vere med på å betre kredittilgongen til næringa. Ein pantehavar kan ikkje realisere pantet utanom konkurssituasjonen, jf. forbodet mot overføring i forskrifta sitt fyrste ledd. Ved å innføre ei ordning om retildeling av løyve ved konkurs vil likevel ein panthavar kunne få dekning for sitt krav innanfor dei rammene som følgjer av denne forskrifta.

Til kapittel III Etablering og drift

Til § 14 Allmenne krav til etablering og drift

Ein ynskjer å presisere at det ikkje er nok at vilkåra i havbeitelova § 3 er oppfylt ved etableringa, men at dei også må vere oppfylt i driftsfasen. Dette går for så vidt fram av § 9 i lova, men for å unngå mistydingar vert det også klargjort i forskrifta.

Det vert vidare sett krav om at verksemda skal vere teknisk, biologisk og miljømessig forsvarleg. Det vil altså kunne tenkjast at utøvaren har plikt til å gjere eller avstå frå ei fastsett handling, på grunn av kravet til forsvarleg verksemd. Dette gjeld sjølv om påbodet/forbodet ikkje går utrykkeleg fram av løyvet eller av lover og føresegner.

Til § 15 Kompetanse

Med denne føresegna ynskjer ein å sikre seg at den som har ansvaret for den daglege drifta har faglege kvalifikasjonar for å drive slik verksemd. Dei akvakulturfaglege kvalifikasjonane som krevst vil i byrjinga vere et minimumskrav om at dei kvalifikasjonane som må vere oppfylt ved etablering og drift av akvakulturanlegg etter oppdrettslova skal gjelde, inntil det blir etablert egne kurs for havbeiteverksemd.

Til § 16 Driftsplan

Denne regelen stiller krav til innehavar av løyve om å planleggje neste års drift på dei lokalitetane som er godkjende, og å sende inn denne planen til godkjenning hjå fiskeristyresmaktene. Driftsplan skal sendast styresmaktene innan 1. oktober året føre dei to kalenderåra planen skal gjelde for. Dette skal gjerast kvart år. I praksis vil styresmaktene godkjenne planen for første året, medan andre året vert teke til etterretning. Styresmaktene har trong for å vurdere verksemda i eit lengre perspektiv enn berre eitt år om gongen. Samstundes kan innehavar av løyve tilpasse planen for år nummer to i høve til neste godkjenning.

Krav om driftsplanar har lenge vore praktisert i oppdrettsnæringa. Slike planar er relevante også for havbeiteverksemd, og skal godkjennast av fiskeristyresmaktene etter samråd med Statens dyrehelsetilsyn - fylkesveterinæren. Dette vil mellom anna vere viktig for å sikre samordna bruk av lokalitetar i eit område. Vidare er grunngevinga for regelen at fiskeristyresmaktene heile tida skal ha oversikt over og kontroll med verksemda i sitt distrikt m.a. med tanke på sjukdom, algeåtak, oljeutslepp eller liknande som kan trenge særskilde tiltak. Tilsvarande krav gjeld for vanleg oppdrettsverksemd, og for fiskeristyresmaktene har det mykje å seie å ha eit godt bilete av all verksemd innafør ein region.

I høve til tredje ledd i denne forskrifta vil det også kunne vere naturleg at fiskeristyresmaktene vurderer driftsplanar i samråd med andre styresmakter enn veterinærstyresmaktene, til dømes miljøstyresmaktene.

Når det gjeld havbeite, er det særst viktig for fiskeristyresmaktene å ha kontroll over bruken av områda sett på bakgrunn av at ein ynskjer at havbeiteområde, i langt større grad enn eit område med tradisjonell oppdrettsverksemd, skal vere fleirbruksområde. På grunn av dette er det viktig at løyveinnehavar ikkje endrar den oppsette driftsplanen utan at dette er søkt om og godkjent av fiskeristyresmaktene.

Til § 17 Melding om driftsoppstart og -stopp

Regelen har nær samanheng med § 34 i forskrifta om tilbaketrekking av løyve som fylgje av manglande etablering eller manglande drift. Regelen trengst for å gjere § 34 effektiv, og må også sjåast i samanheng med krav om driftsplanar i § 16. Det må fastsetjast rutinar for vidare rapportering frå fiskeristyresmaktene og til fylkesveterinær/distriktsveterinær.

Tidspunkt for driftsoppstart vil vere når det fyrste gong vert sett ut dyr eller installasjonar på lokaliteten.

Driftsavslutting forstår ein mest naturleg som det at løyveinnehavar stoggar verksemda si heilt i høve til det som er fastsett i driftsplanen. Reduksjon i verksemda er ikkje å rekne som driftsavslutting, men alle endringar i høve til driftsplanen skal etter forskrifta § 16 meldast til fiskeristyresmaktene. Så lenge den som driv verksemda har løyve, gjeld alltid alle dei plikter som følgjer av lov, føresegner og løyvet. Ei eventuell måleplikt vil såleis gjelde fullt ut så lenge løyvet eksisterer, jf. § 19.

Til § 18 Tilsynsplikt

Føresegna fastset at løyveinnehavar skal føre jamnleg kontroll med verksemda. Med jamnleg kontroll meinast at kontrollane gjennomførast så ofte at eigar har høve til å oppdage auka daudsrate og andre vesentlege unormale forhold. Det er viktig at det vert etablert gode rutinar som gjev oversikt over havbeiteverksemda. Innhaldet av tilsynsplikta følgjer mellom anna av reglane om måle- og journalføringsplikt i § 19 og § 20 i forskrifta. Forskrifta fastset også at det kan trengast meir tilsyn i det individuelle tilfellet utover desse pliktene. Det er såleis føremålstenleg å kunne fastsetje reglar om tilsyn også i det enkelte løyve.

Til § 19 Måleplikt

Regelen må sjåast som ein del av tilsynsplikta i § 18. Måling av individ av utsette artar vil såleis vere ein måte å halde kontroll med verksemda på. Målingane vil til ein viss grad gje indikasjonar på vekst, helse, tettleik mv. i området. Det er difor føremålstenleg at slike målingar vert gjort, jf. også § 20 i om journalføring. Det nærare innhaldet i plikta vil avhenge av omstenda i det enkelte løyve, og er vanskeleg å fastsetje i ei generell føresegn. I eit stort havbeiteområde vil det til dømes kunne påleggast ei meir omfattande plikt enn det som vert gjort i eit mindre.

Til § 20 Journalføring

Det er sett inn som ålment krav at løyveinnehavar skal ha oversikt over havbeiteverksemda, i staden for å spesifisere ei rekkje enkeltområde i innleiinga til regelen. Dei følgjande ledda spesifiserer meir nøye kva som skal journalførast. Denne opplistinga er berre minstekrav, og er ikkje til hinder for at innehavar av løyve tek inn meir omfattande opplysningar i journalen.

Styresmaktene kan også påleggje løyveinnehavar å journalføre spesifikke opplysningar på bakgrunn av konkrete tilhøve ved den enkelte søknaden.

Eit viktig omsyn bak reglane om journalføringsplikta er å skaffe fram dokumentasjon av tilhøvet mellom utsette individ og gjenfangst, samt daudsrate. Slike opplysningar vil kunne gje indikasjon på om drifta er forsvarleg, eller om det eventuelt er grunnlag for å vurdere endring eller tilbakekall av løyve, jf. havbeitelova § 9.

Til § 21 Rapporteringsplikt ved sjukdom

Det vert vist til dei føresegner som står i matlova § 14. Ei presisering av rapporteringsplikta i forskrifta vert gjort av informasjonsgrunnar.

Til § 22 Tettleik av havbeitedyr

Havbeitedyra vil naturleg regulere tettleiken sjølv. Tettleiken i havbeitelokalitetar vil dermed best regulertast gjennom kor mange individ som vert sett ut. Det vil difor normalt ikkje vere grunn til å regulere tettleiken i havbeitelokalitetar. Regelen er likevel sett som ein trygginguventil for å ivareta dyreverns- og smitteomsyn. For havbeitedyr som vert regulert av denne forskrifta vil krav om maksimal tettleik vere mest aktuelt for hummar.

Til § 23 Uttak av avlsmateriale til bruk i akvakulturverksemd

Regelen har sitt utspring i forskrift av 4. juli 1991 nr. 509 om forebygging, begrensing og utrydding av sykdommer hos akvatiske organismer § 6. Same krav gjeld også ved drift av oppdrettsanlegg. Ein har ut frå omsyn til smittevern funne grunn til at dette kravet også må gjelde ved havbeiteverksemd.

Til § 24 Førebygging og motverking av sjukdom

Ved utbrot av sjukdom kan det vere behov for å brakklegging. Statens dyrehelsetilsyn - fylkesveterinæren avgjer når nye havbeitedyr kan setjast ut.

Til § 25 Omsetting og flytting av havbeitedyr

Regelen er teke inn i føresegna inntil den nye forskrifta om omsetning vert vedteke.

Til § 26 Merking av havbeitedyr

Føresegna fastset at det kan stillast krav i det enkelte løyve om merking av havbeitedyra både i samband med utsetjing og ved hausting. Det vil vere ulike omsyn som ligg føre for å merke havbeitedyra i samband med utsetting og i samband med hausting.

Det er vanskeleg å sjå for seg eit generelt krav til merking av alle havbeitedyr som skal setjast ut på havbeite i dag. Næringa vil vere i ei oppbyggingsfase med knappe økonomiske marginar. I denne oppbyggingsfasen vil det likevel vere viktig å gjennomføre større utsett der merking inngår. Dette vil mellom anna gje meir sikre data for vurdering av resultat og framtidig potensial. I tillegg vil ei framtidig utvikling kunne avdekkje andre behov for at det kan vere ynskjeleg å kunne skilje dei utsette dyra frå dyra som naturleg finst på lokaliteten.

Det kan vidare vere ynskjeleg å individmerke havbeitedyr på haustingstidspunktet for levering. Dette for å søkje å få kontroll med eventuell illegal verksemd. Ei slik merking kan vere eit viktig verktøy om innehavar av havbeiteløyvet får løyve til å hauste dyra etter andre reglar enn det som vil gjelde for fangst av ville bestandar etter saltvannsfiskeloven til dømes. Eit døme er fangsting av hummar før den har nådd minstemål. Slik merking er påkrevd og gjennomført i dag i fleire andre land.

Til § 27 Anlegg og innretningar

Til no har røynselene vist at dei positive resultatane ved utsett av kamskjel kjem når kamskjella vert verna mot predatorar ved bruk av gjerde på havbotnen. Storleiken på dei utsette skjela har likevel mykje å seie. Utan gjerde må ein setje ut store skjel (som har vore i mellomkultur).

Når det gjeld hummar, går ein ut frå at innretningar til vern mot predatorar ikkje er like aktuelt som ved havbeite med kamskjel. Derimot kan det vere aktuelt med kunstige innretningar for å « skreddarsy » eit område slik at oppvekstvilkåra der vert optimale.

Generelt kan ein rekne med at næringsaktørane på bakgrunn av økonomiske vurderingar vil søkje i områder som treng minst mogleg grad av habitatforbetringar.

Fiskeristyresmaktene vil i utgangspunktet vere varsame med kva anlegg/innretningar som kan tillatast, dei må t.d. ikkje kunne tenkjast å ha negativ verknad på miljøet. Dette vil m.a. seie at organismar ikkje set seg fast i innretningane, at de ikkje medfører sedimentopphopning og at det ikkje er likegyldig kva materiale/stoff eit anlegg er bygt av.

For fiskeristyresmaktene er det ynskjeleg at eit havbeiteområde så langt det er råd kan førast tilbake slik det var ved avslutting av havbeiteverksemda. Difor kan det ikkje påreknast at det vert gjeve løyve til anlegg eller innretningar som det er vanskeleg å fjerne. Søknader om løyve til å bruke anlegg/innretningar som det vil vere kostbart eller vanskeleg å fjerne vil føre til at det vert stilt krav om økonomisk garanti, jf. forskrifta § 9.

Til § 28 Merking av lokalitet

Korleis ein havbeitelokalitet skal merkast blir fastsett av fiskeristyresmaktene i det enkelte løyvet. Avgjerda skal baserast på Kystverkets sakshandsaming etter havne- og farvannsloven.

Det er normalt ikkje trong for å merke havbeiteområde på same måte som tradisjonell oppdrettsverksemd, mellom anna fordi eit oppdrettsanlegg ligg i vassoverflata og såleis kan vere til stor fare for båttrafikk og liknande, dersom det ikkje er tydeleg merka.

I forhold til havbeiteverksemd vil behovet for merking vere knytt til at omgjevnadane blir gjort merksam på at det i eit området gjeld særlege reglar for bruk og utnytting, og såleis at reglane i § 30 vert overhaldne. Behovet for merking vil såleis variere. Til dømes vil ein i eit fleirbruksområde, der innbyggerane nyttar området til fritidsaktivitetar som dykking, fiske osv. vil i større grad ha behov for merking enn i eit område med liten aktivitet.

Merking av eit havbeiteområde kan til dømes skje ved at lokalitet merkast med flagg, bøyer eller liknande i ytterkanten av lokaliteten.

Elles skal lokalitet innteiknast/avmerkast på sjøkart og elles ha så god notoritet som råd, mellom anna ved kunngjering via Fiskeridirektoratet sitt J-meldingssystem.

Idet havbeiteverksemd er føreset å skulle ha ei forsiktig utvikling og i byrjinga utviklast med utgangspunkt i eit avgrensa tal løyver, aukar dette høvet til å halde oversikt over områder som nyttast eller skal nyttast til havbeite.

Løyveinnehavar kan òg søkje om å merke lokaliteten utover det som blir pålagt i løyve. Fiskeristyresmaktene skal i samråd med Kystverket avgjere slik søknad.

Kapittel IV Bruk og utnytting av lokalitet

Til § 29 Gjenfangst

Regelen har heimel i § 6 i havbeitelova og fastset at innehavar av løyve har eksklusiv gjenfangstrett til den utsette arten i høve til utøvarar av allemannsretten. Gjenfangstretten omfattar såleis både utsette og ville dyr av arten det er gjeve løyve til. Den eksklusive retten omfattar berre den utsette arten og omfattar såleis ikkje fiske etter andre artar eller annan bruk og utnytting.

Gjenfangsten skal vidare skje på ein slik måte at den er minst mogeleg til skade for ville bestandar. Dette er teke med for å sikre at havbeiteverksemda skal skje på ein miljømessig forsvarleg måte som ikkje reduserer sjansane for fangst av ville bestandar i området. Bakgrunnen for forbodet mot bruk av botnskrape og botntrål i fyrste ledd, siste punktum, er Havforskningsinstituttet si tilråding i rapporten « Potensielle miljøkonsekvensar ved havbeite med kamskjel og hummar ».

I andre ledd av regelen vert det fastsett at innehavar av løyve ikkje kan drive fangst i lokalitet før det er sett ut havbeitedyr. Etter havbeitelova er det ikkje absolutt naudsynt å setje ut havbeitedyr for å kunne drive gjenfangst. Det er likevel ikkje ynskjeleg å gje ein eksklusiv rett til gjenfangst med mindre innehavar av løyvet sjølv hjelper til med foredling av organismane. Det er, etter det Fiskeridepartementet kjenner til, ikkje nokon aktørar i dag som har planar for havbeite utan sjølv å setje ut organismar. Regelen er difor forma slik for å hindre at nokon får ein eksklusiv fangstrett til ville bestandar utan òg sjølv ha ein plikt til aktivitet.

I siste ledd står at det kan fastsetjast nærare reglar om gjenfangst av den utsette arten og fangst av predatorar i løyvet uavhengig av anna fiskerilovgjeving, jf. havbeitelova § 6, tredje ledd. Bakgrunnen for regelen er at verksemda elles ville blitt regulert etter saltvannsfiskelova. Havbeiteverksemd kan ha behov for andre reguleringar av fangstinga enn reglane i eller i medhald av saltvannsfiskelova.

Til § 30 Anna bruk og utnytting

Regelen regulerer i fyrste rekke andre aktivitetar i lokaliteten enn dei som er ledd i havbeiteverksemda. Forskrifta vil imidlertid også gjelde for innehavar av havbeiteløyve.

Lokaliteten er eit geografisk avgrensa område der innehavar av løyve til havbeite har eksklusiv rett til gjenfangst etter den utsette arten. Bakgrunnen for regelen er å verne gjenfangstretten, samstundes som det er ynskjeleg at andre interesser ikkje vert avgrensa meir enn naudsynt.

Det kan ikkje gå føre seg aktivitetar i lokaliteten som kan vere til skade for dyra eller til hinder for gjenfangsten. Det er opp til den einskilde å syte for at eventuelle aktivitetar ikkje kan vere til skade for gjenfangstretten. Alle som utøver aktivitet i sjøen plikter å kjenne til kva slag reguleringar som gjeld i området. Dette blir regulert i lov, sentrale og lokale føresegnar og gjennom merking. For eksempel vil ein fisker måtte orientere seg om kva redskap som kan brukast i det aktuelle området og når det kan brukast. Dette blir opplyst gjennom lokale føresegnar. For andre aktivitetar kan merking av lokaliteten vere naudsynt av omsyn til den enkelte bruker. Ein går likevel ut frå at vanleg friluftsliv og ferdslar vil kunne skje utan avgrensingar, med unntak av bruk av anker over lokaliteten og tømning av septiktank frå båt.

I tillegg til den ålmenne regelen er det fastsett ein del aktivitetar som i alle høve er forbodne i lokaliteten dersom dei ikkje er ein del av havbeiteverksemda. Forbodet mot bruk av visse fangstreiskap er basert på ei vurdering av kva aktivitetar fiskeriforvaltninga ser for å vere i strid med gjenfangstretten. Dette er likevel ikkje til hinder for at aktivitetar som ikkje er på lista likevel er forbodne etter den ålmenne regelen i fyrste ledd.

Oppstillinga av aktivitetar har bakgrunn i Havforskningsinstituttet sin rapport « Mogelege begrensingar i allemannsretten ved havbeite med kamskjel og hummar ».

Kapittel V Tilbaketrekking og avvikling

Til § 31 Oppryddingsplikt

Forskrifta tilsvarer havbeitelova § 7, fyrste ledd. Innehavar av løyvet pliktar å gjenopprette miljøtilhøva i lokalitet og eventuelle områder utanfor ved avvikling av verksemda. Dette er ei plikt for innehavar av løyve som

skal sørgje for at det ikkje er restar av verksemda i området ved opphør av drifta. Dette vil innebere fjerning av anlegg og innretningar så vel som havbeitedyr. Det er ikkje eit vilkår at miljøet er skada for at oppryddingsplikta skal gjelde. Det er tilstrekkelig at det ligg føre eit avvik mellom situasjonen før og etter at havbeiteverksemda har vore driven i området. Dersom det i strid med lov om havbeite og denne forskrifta oppstår skadeverknader på miljøet vil i tillegg tvangsmiddel og straff som nevnt i kapittel VI kunne brukast.

Plikta er avgrensa til det som er « mogleg ». Dette skal forståast som kva som er praktisk mogleg. Omfanget av plikta skal vurderast i det ein skilde tilfellet, der ein må sjå på mellom anna kostnadane ved opprettinga i forhold til den skade eller ulempe restane av verksemda representerer for miljøet eller andre interesser i området. Det er likevel ikkje eit krav om at det skal liggje føre ein skade for at plikta blir aktualisert. I alle høve skal anlegg og innretningar i lokaliteten alltid fjernast fullstendig.

Det må vurderast i det enkelte tilfelle om oppryddingsplikta treng gjelde for friske utsette dyr. Eksempelvis er hummar i dag redusert i forhold til det som kan kallast ein berekraftig bestandsstorleik. I den grad det ikkje vil forårsake miljømessige, sjukdomsmessige eller økologiske problem vil det såleis vere lite formålstenleg at innehavar av løyve vert forplikta til å gjenfange den utsette art i alle høve.

Til § 32 Tilbaketrekking og endring

Føresegna viser til havbeiteleva § 9.

Bakgrunnen for regelen er at eit areal som ikkje er i bruk, eller berre er nytta i eit avgrensa omfang, bør kunne frigjerast for alternativ bruk.

Til kapittel VI Avsluttande føresegner

Til § 33 Tvangsmulkt, iverksetting, inndraging og straff

Føresegna viser til reglane i havbeiteleva og matleva, og er berre meint å gje opplysning om at brot på reglane i forskrifta kan sanksjonast. Dei nærare vilkåra for dette framgår av dei respektive lovane og føresegner gjeve med heimel i disse.

Til § 34 Gebyr

Det skal ikkje betalast gebyr for søknader om føring etter § 10 eller mellombels løyve etter konkurs etter § 13 tredje ledd.

For andre søknader skal det betalast gebyr, og det er difor vist til gebyrforskrifta.

Til § 35 Utøvande mynde for dei ulike føresegnene

Regelen viser ansvarsfordelinga mellom fiskeri- og veterinærstyresmaktene i det forskrifta er heimla i regelverk underlagt respektive Fiskeridepartementet og Landbruksdepartementet og såleis skal forvaltas av to etatar i samarbeid. Regelen i § 20 vil bli forvalta av både fiskeri- og landbruksstyresmaktene, men må oppfattast slik at mynde etter regelen er avgrensa av dei to etatane sitt sektoransvar.

Til § 36 Dispensasjon

Ein generell heimel til dispensasjon vert vurdert som føremålstenleg. Det fylgjer av ordlyden at høve til å dispensere vil vere lite. Dispensasjonsadgangen skal sørgje for at forskrifta ikkje får ein utilsikta verknad på situasjonar som kvalifisert avvik frå normale forhold i næringa. Desse forholda må i utgangspunktet vere av ein slik art at dei ligg utanfor det forskrifta tek omsyn til i si regulering, og som innehavar av løyve vanskeleg kan verje seg mot. Forskrifta er å forstå slik at det er høve til å dispensere frå dei andre reglane dersom det er oppstått ein ekstraordinær situasjon. Sentralt for vurderinga om det ligg føre eit « særleg tilfelle » er også om løyveinnehavaren ikkje kan klandrast for det som har skjedd.